

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**FACIA KURBANLARININ KİMLİKLENDİRİLMESİNDE
KARŞILAŞILAN SORUNLAR
VE
ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİ**

Murat IŞIK

**DİSİPLİNERARASI ADLİ TIP ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**DANIŞMAN
Prof.Dr. İzzet DUYAR**

2007 - ANKARA

Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Disiplinlerarası Adli Tıp Anabilim Dalı

Fizik İncelemeler ve Kriminalistik Yüksek Lisans Programı
çerçevesinde yürütülmüş olan bu çalışma, aşağıdaki jüri tarafından
Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 17.07.2007

Jüri Başkanı
Prof. Dr. Tülin SÖYLEMEZOĞLU
A.Ü. Adli Tıp Enstitüsü

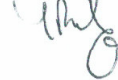
Üye

Prof. Dr. İzzet DUYAR
A.Ü. Adli Tıp Enstitüsü

Üye

Doç. Dr. Yaşar BİLGE
A.Ü. Tıp Fakültesi

Üye

Doç. Dr. Ayhan ERSOY
A.Ü.D.T.C.F

Üye

Yrd. Doç. Dr. Birol DEMİREL
G.Ü. Tıp Fakültesi

İÇİNDEKİLER

Kabul ve Onay	ii
İçindekiler	iii
Önsöz	iv
1. GİRİŞ	1
1.1. Adli Kimliklendirme	2
1.1.1. Adli Kimlik	2
1.1.2. Tıbbi Kimlik	3
1.1.2.1. Canlıda	3
1.1.2.2. Ölüde	4
1.1.2.2.1. Etik Nedenler	4
1.1.2.2.2. Yasal Nedenler	4
1.1.2.2.3. Kriminal Olaylar	4
1.1.3. Cesetlerin Kimlik Teşhisinin Yapılmasında Hukuki ve Toplumsal Hususlar	5
1.1.3.1. Ceza ve Ceza Muhakemeleri Hukuku Bakımından	5
1.1.3.2. Medeni Hukuk Bakımından	6
1.1.3.3. Sosyal Hususlar	8
1.2. Kimlik Tespit Etme Yöntemleri	9
1.2.1. Kimliklendirme Türleri ve Bunların Uygulanabilirliği	9
1.2.1.1. Görsel Kimliklendirme, İkrar Tanıkları Tarafından Teşhis	9
1.2.1.2. Kişisel Eşyalar, Giysiler ve Kimlik Belgeleri İle Kimliklendirme	10
1.2.1.3. Ayırma Yöntemiyle Kimliklendirme	10
1.2.1.4. Parmak İzi İle Kimliklendirme	11
1.2.1.5. Diş Bulguları İle Kimliklendirme	11
1.2.1.6. Tıbbi Bulgular	12
1.2.1.7. Serolojik Bulgular ve Genetik Materyal	12
1.2.2. Diğer Kimliklendirme Olanakları	12
1.2.2.1. Suni Damakların Yapısı (Palatografi)	13
1.2.2.2. Süper Projeksiyon	13

1.2.2.3. Yüzün Yumuşak Dokusunun Rekonstrüksiyonu	14
1.2.2.4. Kulak Biyometrisi	14
1.2.2.5. Malzeme Analizleri (Protezler, Köprüler, Plaklar)	14
1.2.2.6. Adli Yaş Tayini	14
1.3. Felaketlerde Kimlik Tespiti (Disaster Victim Identification=DVI)	
15	
1.3.1. Felaketlerde Kimlik Tespiti (DVI) Sistemi	15
1.3.2. Felaketlerde Kimliklendirmenin Gerekliliği	20
1.3.3. Felaketlerde Kimlik Tespiti (DVI) Sisteminde Kullanılabilecek	
Kimlik Teşhisi Metotları	22
1.3.3.1. Görsel Tanımlama (Teşhis)	22
1.3.3.2. Kişisel Eşyalar	22
1.3.4. Fiziksel Deliller	23
1.3.4.1. Harici İncelemeler	23
1.3.4.2. Dahili İncelemeler	24
1.3.4.3. Diş Yapısı İncelemeleri	24
1.3.4.4. Genetik Teşhis	25
1.3.5. Kurbanların Kimlik Teşhis Çalışmaları	26
1.3.6. Felaketlerdeki Çalışma Koşulları Altında Kimliklendirme	26
Olanaklarının Başarı Olasılığı ve Sınırları	
1.4. Amaç	28
2. MATERYAL VE METOT	
2.1. Materyal	30
2.2. Metot	30
3. BULGULAR	
3.1. Türkiye İçin Önerilen Felaketlerde Kimlik Tespiti	31
Timleri (DVI Teams) Yapılanması	
3.2. Soruşturma Sorumlusu (Baş Sorumlu)	32
3.3. Kimlik Tespit Çalışmaları Sorumlusu	33
3.3.1. Çekirdek Kadro ve Görevleri	34

3.3.2. Felaket Bölgesine Gidiş Öncesi Hazırlık	35
3.3.3. Öncü Birlik Hangi Uzmanlık Alanlarına Sahip Kişilerden Oluşmalıdır	36
3.4. Ceset Tespit Birimi	37
3.5. Morg Birimi	39
3.6. Ölüm Öncesi Bilgileri (AM Bilgiler) Toplama Birimi	40
3.7. Kimlik Tanımlama Birimi	41
3.8. Ülkemizde Oluşturulacak Felaketlerde Kimlik Tespiti (DVI) Timleri İçin Önerilebilecek Organizasyon Şeması	45
4. TARTIŞMA	
4.1. Bazı Ülkelerde DVI Timlerinin Yapılanması	47
4.1.1. Belçika Felaketlerde Kimlik Tespiti (DVI) Timleri Yapılanması	48
4.1.1.1. Çalışma Süreçleri	49
4.1.1.2. Organizasyon Şeması	50
4.1.1.2.1. Araştırma ve Cesetleri Kurtarma Birimi	51
4.1.1.2.2. Teknik Araştırma Birimi	51
4.1.1.2.2.1. Ceset Timi	52
4.1.1.2.2.2. Parmak İzi Timi	52
4.1.1.2.2.3. Eşya Timi	52
4.1.1.2.3. Ölüm Öncesi (Ante Mortem=AM) Bilgileri Derleme Birimi	53
4.1.1.2.3.1. İrtibat Timleri	53
4.1.1.2.4. Teknik Karşılama Birimi	54
4.1.1.2.4.1. Aile Karşılama Birimi	54
4.1.1.2.4.2. Ceset Karşılama Birimi	55
4.1.1.2.5. Kimliklendirme Birimi	55
4.1.1.2.5.1. Bilgisayar (Ekibi) Birimi	55
4.1.1.2.5.2. Kıymetlendirme Birimi	56
4.1.1.2.5.3. Kimliklendirme Biriminin Kullandığı Tanımlama Metotları	56
4.1.2. Avustralya Felaketlerde Kimlik Tespiti (DVI) Timleri	58
4.1.2.1. Tim Komutanının (Liderinin Görevleri)	58

4.1.2.2. Çalışma Prensipleri	59
4.1.2.2.1. Birinci Aşama (Olay Yeri)	59
4.1.2.2.2. İkinci Aşama (Morg)	60
4.1.2.2.3. Üçüncü Aşama (Ölüm Öncesi Bilgilerin Derlenmesi)	60
4.1.2.2.4. Dördüncü Aşama (Kimliklendirme – Uzlaşma)	60
4.1.2.2.5. Beşinci Aşama – Briefing ve Görevin Muhakemesi	61
4.2. Farklı Ülkelerdeki DVI Sistemlerinin Karşılaştırılması	61
4.3. KAM Havayollarına Ait Yolcu Uçağının Düşmesi Sonucu Türk Görevlilerce Yapılan Felaketlerde Kimlik Tespiti (DVI) Çalışmaları	63
4.3. Genel Değerlendirme	67
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	69
ÖZET	72
SUMMARY	73
KAYNAKLAR	74
ÖZGEÇMİŞ	77

ÖNSÖZ

Bilindiği gibi küreselleşen dünyada insan trafiği her geçen gün artmakta ve gerek ulaşım araçları ile ve de gerekse doğal nedenlerden ötürü toplu ölümlerde gözle görülür bir artış meydana gelmektedir. Öte yandan sanayileşmenin bir sonucu olarak nükleer felaketler de dünyamızda meydana gelmeye devam etmektedir. Bir de bunlara terör olayları ve savaşlar sonucu ortaya çıkan toplu ölümler eklendiği zaman, her geçen gün sevdiklerini kaybeden insan sayısı artmaktadır. Ülkemizde yaşanan 1999 depremi, doğal kaynaklı oluşan felaketlere verilebilecek örneklerden biridir.

Bu meydana oluşabilecek bir felakette hayatını kaybedebileceklerin hepsinin felaketin gerçekleştiği ülkenin vatandaşı olmayabileceği ise karşımıza çıkan ayrı bir husustur. Konuya bu bakış açısından yaklaşıldığında, ülkelerin bu tür bir felaket durumunda uluslararası işbirliğine azami ölçüde ihtiyaçları olacağı ortadadır. Ülkemizde henüz Felaketlerde Kimlik Tespiti Timlerinin (DVI Teams) somut bir organizasyona dönüşmüş değildir. Bu konuda pek çok uzman ve imkan olmasına karşın Türkiye’de bu tür yapılanmanın gerçekleştirilememesi önemli bir eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu eksikliğin giderilebilmesi adına, Türkiye için olabilecek Felaketlerde Kimlik Tespiti Timlerinin (DVI Teams) organizasyonunun nasıl olması gerektiğini açıklamayı amaç edinen bu teze yöneldiğimizi belirtmek istiyorum.

Tezimin yazım aşamasında, öncelikle tez danışmanın Prof.Dr. İzzet DUYAR’a göstermiş olduğu anlayış ve çizmiş olduğu yol haritasından dolayı sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Ayrıca, yüksek lisans eğitimine başvurmam konusunda beni cesaretlendiren ve gerekli literatür çalışmalarında desteğini esirgemeyen Emniyet Amiri Cem Mehmet ÇETİN ve Emniyet Amiri İsmail ÇEBİ’ye,

Yüksek Lisans sırasında kendilerinden ders alma şansını bulduğum çok değerli hocalarım Prof.Dr. Tülin SÖYLEMEZOĞLU ve Doç.Dr.Yaşar BİLGE’ye,

Ve desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen Aileme teşekkürü bir borç bilirim.

1. GİRİŞ

Felaket ya da afet, doğal ya da doğal olmayan ani bir olay sonucunda insanların yaralanması veya hayatlarını kaybetmeleri, maddi ve manevi anlamda zararlar görülmesi ve bu esnada acil yardım ve kurtarma ekiplerinin ise yetersiz kalmasıdır (Taviloğlu, 2000).

Felaketler toplumun örgütlü biçimde hazırlıklı olması gereken en önemli sosyal ve çevresel sorunlar arasında yer almakta olup, felaketleri doğal ve insan kaynaklı felaketler olarak bir ayrımına tabi tutmak yerinde olacaktır (Güler,1994).

İnsan kaynaklı felaketlere; ulaşım araçları ile meydana gelen kazalar, terör ve savaşlar neticesi oluşanlar, doğal kaynaklı felaketlere ise deprem, volkanik patlamalar ve tsunami verilebilecek örnekler arasındadır.

Dünyamızda her geçen gün bu tür felaketler neticesi birçok insan hayatını kaybetmektedir. Geçmiş yıllarda vukuu bulan felaketlerde hayatını kaybedenlerin sayılarına ilişkin aşağıdaki örnekler verilebilecektir.

“1991 yılı Haziran ve Temmuz ayında Filipinler'deki volkan patlamasında 500'ün üzerinde kişi hayatını kaybetmiştir. Yine 19 Eylül 1985 yılında Meksika'da Mexico City'deki depremde 9000'in üzerinde ölüm, 30 000 yaralı olmuş, 95.000 kişi evsiz kalmıştır” (Güler, 1994).

“Ülkemizde 1939 yılında meydana gelen Erzincan depreminde 32.962 kişi, 1942 yılında ki Niksar depreminde 3000 kişi, 1944 yılında Gerede depreminde 3959 kişi, 1966 yılındaki Varto depreminde 2394 kişi, 1975 Lice depreminde 2385 kişi, 1976 Çaldıran depreminde 3840, 1983 Erzurum-Kars depreminde 1400 kişi hayatını kaybetmiştir” (Güler, 1994).

Yukarıda belirtilen felaketler neticesi ortaya çıkan olumsuzluklardan biri ise kurbanların kimliklendirilmesinde yaşanan zorluklardır. Bu durumlarda kurbanların

cesetleri birbirine karışabilir ve çürümüş, parçalanmış cesetlerin kimliğinin tesbitinde güçlükler yaşanabilmektedir (Bilge, 2005).

Bu meyanda kimlik tayiniyle ilgili tanımlama gerekliliğinden hareketle adli kimliklendirmenin açıklanması gerekmektedir.

1.1. Adli Kimliklendirme

Kimlik tespiti adli tıp uygulamalarının en önemli hususlarından birini oluşturmakta olup, incelenmesi gereken canlı ya da ölüde yapılan bütün işlemlere öncelikle kimliğin saptanması ile başlanır.

Adli tıp ve hukuk uygulamalarında kimlik tanımlaması iki türde yapılır.

1.1.1. Adli Kimlik

“Tanzim edilmiş belgelerle yapılan hüviyet tayini” (Bilge, 2002 s:5) olarak açıklanabilir. Bir şahsa ilişkin nüfus kayıtlarındaki bilgiler neticesi tayin edilen kimliktir. Kişinin doğum yeri ve yılı, cinsiyeti, ailesine ilişkin bilgiler (anne-baba-kardeş) başlıca unsurlarıdır. Bu tür bilgiler; kişiye ait fotoğrafı da içeren herhangi bir belge üzerinde gösterilebilir (nüfus cüzdanı, pasaport ve sürücü belgesi gibi) (Soysal, Çakalır, s:73).

Adli kimliğin belirlenmesinde, canlı veya ölüde bulunan çeşitli dokümanların değerlendirilmesi rol oynar. Fakat bu tür belge/dokümana her zaman güvenilmesi mümkün değildir. Çeşitli sebeplerden mütevellit bu tür belge ve dokümanların saklanması veya sahteciliği yapılabilmekte olup, adli olaylarda zaman zaman karşılaşılabilen bir durumdur.

1.1.2. Tıbbi Kimlik

Vücut özelliklerinin tamamının birlikte değerlendirilip, incelenmesi sonucu ortaya çıkan bilgiler bütünüdür (Soysal, Çakalır, s:73).

Kişinin yaşam şeklinden, sahip olduğu alışkanlıklardan başlayarak, bedensel farklılıklarına kadar tespit edilebilen özellikleriyle yapılan kimlik tayini olarak da açıklanabilir (Bilge, 2002 s:300).

Bir başka deyişle, kişinin görüntüsünün fotoğraf gibi tanımlanmasıdır (Beyhan, Aktaş, 1999). Kişinin boyu, ağırlığı, cinsiyeti, cildinin, gözünün ve saçının rengi, yüzünün özellikleri, dişlerinin sayısı ve özellikleri, herhangi bir ameliyat, yanık veya yara izleri, döğmeler, erkek ise sünnet, kadın ise kırlık zarı, doğum bulguları, ekstremite özellikleri (kısalık, fazlalık, eksiklik gibi), anomaliler tıbbi kimliğin tanımlanmasında incelenmesi gereken fiziksel özellikler arasında yer almaktadır (Soysal, Çakalır, s:73).

Bir insanın tanınması, tanımlanması ve başkalarından ayırt edilmesini sağlayan özelliklerin tümüne "kimlik" adı verilir (Soysal, Çakalır, s:73). Yaşayan ya da ölü bir kişinin bu özelliklerinin ortaya konulmasına ise "kimlik belirtimi" (kimlik tespiti) denir (Soysal, Çakalır, s:154). Günümüzde birçok nedenden ötürü hem canlı bireylerde hem de ölülerde kimlik tespiti yapmak gerekebilmektedir.

1.1.2.1. Canlıda

Kolluk kuvvetlerince aranmakta olan suçluların bulunabilmesi, kişinin içinde bulunduğu koma ve amnezi hali, aynı zamanda yaşının küçük oluşu ve akıl hastalıkları gibi durumlarda canlıda kimlik tespitinin gerçekleştirilmesi adli tıbbi uygulamalarda görülebilmektedir (Soysal, Çakalır, s:155).

Aynı zamanda miras konuları, adli olaylar ve yaş sınırlaması gerektiren (spor kulüpleri, emeklilik vb.) işlemler sırasında kişilerin yaşlarını gizlemeleri veya sahte

kimlik kullanma cihazına gitmeleri neticesi çeşitli sorunlar yaşanabilmekte ve bu tür durumlarda kimlik teşhisine gidilebilmektedir (Zeyfeolu, Hancı, 2001).

1.1.2.2. Ölüde

1.1.2.2.1. Etik Nedenler

Hayatını kaybeden mağdurların yakınları için ölen kişinin kim olduğunun bilinmesi, ölenin anılabilmesi, ölünün ardından geleneksel törenlerin yapılabilmesi ve toplumsal kurallara göre gömülebilmesi için kimlik tespiti bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır (Zeyfeolu, Hancı, 2001).

Unutmayalım ki bir insanın ölümünden sonraki en önemli haklarından birisi cesedinin tespit edilerek yakınlarına teslim edilmesi, sahip olduğu dini ve kültürel yapıya göre cenaze töreninin gerçekleştirilmesidir.

1.1.2.2.2. Yasal Nedenler

Kimliklendirmenin hukuksal boyutu büyük önem arz etmekte olup, hukuki işlemlerin başlatılabilmesi için kimlik tespiti bir ön koşul olarak karşımıza çıkmaktadır. Defn işleminin gerçekleştirilebilmesi, ölen kişi ailenin bakımından sorumlu ise, gerekli maaşların bağlanabilmesi, sigortadan kaza ya da hayat sigortası tazminatının alınabilmesi ya da kişi adına kayıtlı hesapların yeniden düzenlenmesi ve miras işlemlerinin yürütülebilmesi için cesedin kimliklendirilmiş olması gerekmektedir. Kimliklendirmenin gerçekleştirilememesi hukuki işlemlerin başlatılabilmesini aylar, hatta yıllar boyunca geciktirebilir.

1.1.2.2.3. Kriminal Olaylar

Kuşkulu ölümler, intihar ve cinayetlerde özellikle işlenen suçların cezasız kalmaması ilkesi değerlendirildiğinde, kimlik tespiti büyük önem arz etmektedir.

1.1.3. Cesetlerin Kimlik Teşhisinin Yapılmasında Hukuki ve Toplumsal Nedenler

Felaketlerde, özel türden kazalarda ve ayrıca münferit cesetlerde kimliklendirmenin gerekli olduğuna dair nedenler çok çeşitlidir. Ceza hukuku ve medeni hukuk bakımından olan hususların yanı sıra bunların toplumsal yansımaları da ön plandadır.

1.1.3.1. Ceza ve Ceza Muhakemeleri Hukuku Bakımından

Bir insan öldüğünde, özellikle de kazalarda ve felaketlerdeki çalışmalarda hangi işlemler yapılmalıdır? Hukuk sistemimizde bir kişinin ölümünün yalnız ruhsatlı bir hekim tarafından tespit edilebileceği belirtilmiştir.

Ceza Muhakemeleri Kanunu Üçüncü Bölümde “Gözlem Altına Alınma, Muayene, Keşif ve Otopsi” hususları açıklanmaktadır.

Keşif hakim veya naibi, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde ise Cumhuriyet Savcısı tarafından yapılır (Koç, 1999 s:153). Keşif işlemi içinde değerlendirilen ölümlerin adli muayeneleri Hakim veya Cumhuriyet Savcılar tarafından yapılan bir işlemdir ve Hekim, bilirkişi olarak bulunur. Buna göre ölü muayenesi Adli Tabip huzurunda C.Savcısı, otopsi ise C.Savcısı huzurunda Adli Tabip tarafından yapılır. Şüpheli veya zorlamalı ölümlerde ölü muayenesi, ölen kişinin kimliğini, gerçekten ölüp ölmediğini, öldü ise ölüm zamanını ve ölüm nedenini ortaya çıkarmak için yapılır.

İnsanın bedensel bütünlüğüne yönelik bütün olaylarda olduğu gibi zorlamalı ve şüpheli ölüm olaylarında bilirkişi olarak kesinlikle bir Hekimin bulunması ve şüpheli ve zorlamalı ölümlerin yargı organlarına bildirilmesi zorunludur. Zorlamalı ölüm, kişinin ölümünün bir dış etki sonucu meydana gelmesi; şüpheli ölüm ise ölümü oluşturacak herhangi bir neden bulunmaksızın kişinin ölüm nedeninin

saptanamadığı ölümdür (Bilge, 2002 s:288, 326) ve ölüm nedeni, yapılan dış muayene ile saptanamaz.

Bu tür durumlarda karşımıza otopsi hali çıkmaktadır. Otopsi, Cumhuriyet Savcısı huzurunda biri adli tabip veya patolog olmak şartı ile iki hekim tarafından yapılır (CMK Madde 87).

Zaruret halinde bu işlem bir hekim tarafından da yapılabilir. Ancak “zaruret hali”nin otopsi raporuna açıkça yazılması gerekir. Bu işlem, ölüyü son hastalığında tedavi eden hekime yaptırılmaz. Bununla beraber, tedavi eden Hekim hastalığın seyri hakkında bilgi vermek üzere otopside bulunmaya davet olunabilir.

Felaketlerde esas olarak kimliği belirsiz cesetlerin bulunduğu doğal olmayan ölüm hali varsayılır. Bunun üzerine savcı ceset muayenesinin veya otopsinin gerekli olup olmadığını tetkik eder. Ceset muayenesinin amacı, ölüm halinin, ölüm nedeninin, ölüm türünün ve ölüm zamanının ve de kimliğin tespit edilmesidir. Bu işlem zaten kimliği belirsiz bir ölü bulunduğunda, ölüm sebebinin bir suç teşkil ettiğini şüphe götürmüyorsa, kendiliğinden gereklidir. Bir ölünün bulunması halinde genel olarak bir suçun mevcut olduğu olasılığından hareket edilir.

Bundan başka, hukuk sistemimizde kimliğin tespit edilmesi için kurbandan kan, idrar ve DNA gibi örnekler ve ceset parçalarının alınabileceğine ilişkin hükümler bulunmaktadır. Bunun yanında, otopsinin 2 hekim tarafından yapılacağı ve bunlardan birinin adli tıp uzmanlık (adli tabip) bilgisine sahip olması zorunluluğu felaketlerde kimlik tespiti (DVI) ekiplerinin bileşimine de yansımıştır.

1.1.3.2. Medeni Hukuk Bakımından

Medeni hukuk çerçevesinde özellikle

- sorumluluk ve sigorta hukuku,
- bakım ve sağlık hukuku,

- veraset hukuku,
- nüfus hukuku,

gibi alanlar etkilenir. Bu hukuk alanlarındaki haklar ancak kimliklendirme yapıp ölüm belgesi düzenlendiğinde kullanılabilir.

Kayıp kişiler, öldükleri ilan edilinceye kadar ilke olarak yaşıyor kabul edilirler. Buna göre bir kişi genel olarak en son hayat belirtisi görülmesinin üzerinden belli bir süre geçtikten sonra veya mahkeme kararı ile ölü ilan edilir.

Türk Hukuk Sisteminde bu konular Medeni Hukuk hükümlerince düzenlenir. Medeni Kanun **Madde 32**'de “Ölüm tehlikesi içinde kaybolan veya kendisinden uzun zamandan beri haber alınamayan bir kimsenin ölümü hakkında kuvvetli olasılık varsa, hakları bu ölüme bağlı olanların başvurusu üzerine mahkeme bu kişinin gaipliğine karar verebilir.”

Madde 33'te ise “Gaiplik kararının istenebilmesi için, ölüm tehlikesinin üzerinden en az bir yıl veya son haber tarihinin üzerinden en az beş yıl geçmiş olması gerekir.

Mahkeme, gaipliğine karar verilecek kişi hakkında bilgisi bulunan kimseleri, belirli bir sürede bilgi vermeleri için usulüne göre yapılan ilânla çağırır. Bu süre, ilk ilânın yapıldığı günden başlayarak en az altı aydır.”

Madde 34 “Gaipliğine karar verilecek kişi, ilân süresi dolmadan ortaya çıkar veya kendisinden haber alınır ya da öldüğü tarih tespit edilirse gaiplik istemi düşer” ve **Madde 35** ile ise hüküm verilmesi “İlândan sonuç alınamazsa, mahkeme gaipliğe karar verir ve ölüme bağlı haklar, aynen gaibin ölümü ispatlanmış gibi kullanılır.

Gaiplik kararı ölüm tehlikesinin gerçekleştiği veya son haberin alındığı günden başlayarak hüküm doğurur.” Şeklinde düzenlenmiştir.

Fakat büyük çaplı felaketlerde ise;

Madde 44 ile “Bir kimse, ölümüne kesin gözle bakılmayı gerektiren durumlar içinde ortadan kaybolursa cesedi bulunamamış olsa bile, o yerin en büyük mülkî amirinin emriyle kütüğe ölü kaydı düşülür” hükmü uyarınca bölgenin mülki amirine yetki verilmiştir.

Nüfus ve Vatandaşlık Kanunu **Madde 37**'de ise “Sel, yer sarsıntısı, yer çöküntüsü, hava, deniz, tren, trafik ve maden kazaları, yangın gibi toplu ölümler meydana getiren olaylar vali ve kaymakamın görevlendireceği memurlar tarafından incelenip, iki nüsha tutanak ile tespit olunur. Ondan sonra olay yerindeki ölümlerin kimlikleri belirtilip her şahıs için ayrı ayrı ve örneğine uygun üçer nüsha tutanak yapılır. Birinci tutanağın bir nüshası, nüfus baş memurluğunda saklanır. Şahıslar için ayrı ayrı yapılan ölüm tutanakları da nüfus memurluğuna verilir. Tutanak yapılması mümkün olmayan hallerde yetkili makamların ölümü bildiren belge veya resmi yazıları ölüm tesciline yeter görülür.” hükmü ile de mülki amirin yetkisi açıklanmıştır.

Toplu bir felaket durumunda gaiplik kararının verilmesi mağdur yakınları açısından birçok soruna yol açmaktadır. Bu sebeple **Medeni Kanun 44. maddenin** işletilerek, oluşan büyük çaplı felakette gaiplik hükmü yerine mahallin mülki amirinin emriyle mağdurun ölü olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

1.1.3.3. Sosyal Hususlar

Bu türden olaylar aile bireyleri için bir yandan veraset işlemleri ile diğer yandan da kaybettikleri aile bireyinin yası ile karşı karşıya kalınan bir durum yaratır. Aile bireyleri için kesin kimliklendirme çok önemlidir. Ancak kayıp kişinin akıbetinin ne olduğu ve suç durumu hakkında kesin bir bilgiye sahip olduktan sonra yas başlayabilir ve merhuma veda etmek daha kolay olur.

Bireyin ölümünden sonra kaybetmediği yegane hak kimliğinin tespit edilmesi ve kendi din, örf ve adetlerine uygun bir şekilde düzenlenen ve yakınlarının iştirak ettiği saygın bir törenle defnedilme hakkıdır. Kimliği saptanmayan veya saptanamayan kişi bir hayalet olmak durumundadır.

Ancak hızlı, doğru ve bağlayıcı bir kimliklendirme sayesinde ceza kovuşturma makamı görevini yapabilirler ve aile bireyleri için veraset ve miras işlemleri yürütülebilir.

1.2. Kimlik Tespit Etme Yöntemleri

Bir insanı kesin olarak kimliklendirebilmek için, onu diğer bireylerden kesin olarak ayırt eden farkların bulunması gerekir. Her kimliklendirme bir adli ve bilimsel sınavı geçmek zorundadır. Kimliklendirme sürekli bir değişime tabidir.

Teknolojinin ilerlemesi sayesinde örneğin yolcular için daha fazla güvenlik sağlanmaktadır, ancak bir kaza halinde nicelik olarak daha çok sayıda kurban olması beklenmektedir. Buna örnek olarak Airbus ve Boing'in 1000'e yakın yolcu kapasiteli büyük uçakları gösterilebilir. Aynı şekilde çok büyük sayıda kurban alan günümüzdeki terör saldırıları ve silahlı çatışmalar da göz ardı edilmemelidir.

1.2.1. Kimliklendirme Türleri ve Bunların Uygulanabilirliği

1.2.1.1. Görsel Kimliklendirme, İkrar Tanıkları Tarafından Teşhis

Bir ceset aile bireyleri veya tanıdıkları tarafından tanınarak teşhis edilebilir. Ancak bu yalnız neredeyse hiç tahrip olmamış bir cesette mümkündür. Teşhis doğrudan yüz yüze gelerek veya bir fotoğraf ile yapılabilir. Ancak etik nedenlerden dolayı doğrudan yüz yüze getirmekten kaçınılmalıdır.

Bu yöntem felaketlerde en güvenilmez yöntemlerden biridir, çünkü çok öznel ve takdir tanığının ruh haline bağlıdır.

1.2.1.2. Kişisel Eşyalar, Giysiler ve Kimlik Belgeleri ile Kimliklendirme

Bu kimliklendirme yöntemi de yalnız bir emare teşkil edebilir. Bir cesedin yanında bulunan kimlik belgesi mutlaka yanında bulunduğu kişiye ait olmak zorunda değildir. Bir kazada veya cesetlerin çıkarılmasında giysi parçaları veya başka eşyalar karışabilir. Örneğin 1999 yılında Kosova’da meydana gelen olaylar neticesinde bulunan toplu mezarlarda birçok kurbanın kişisel eşyalarının birbirine karıştığı ve hatta bazılarının üstünden çıkan kimlik belgelerinin kendilerine ait olmadığı durumlara rastlanılmıştır.

Ziynet eşyası gibi kişisel eşyalar, eğer örneğin döğme, alyans, küpe veya kolye gibi vücuda sağlam bir şekilde bağlantılı ise, daha yüksek bir kimliklendirme değerine sahiptir (EGM, Twinnig Projesi Ders Notları, 2005).

Şekil 1.1 ve Şekil 1.2’de verilen resimlerde diş üzerinde sabit bir şekilde bulunan piercing kimliklendirme açısından daha büyük bir öneme sahiptir.

Şekil 1.1. Diş üzerinde bulunan takı (piercing) (EGM, Twinnig Prj. Ders Notları, 2005).

Şekil 1.2. Kosova’da 1999 yılında bulunan bir ceset üzerinden çıkan kişisel eşyalar (EGM, Twinnig Projesi Ders Notları, 2005).

1.2.1.3. Ayırma Yöntemiyle Kimliklendirme

Bu yöntem çok güvenilir değildir ve başka yöntemlerle bağlantılı olarak yalnız emare olarak kullanılabilir. Kurban grubunun bilindiği az sayıda kurbanda (örneğin 6 erkek ve 1 kadın gibi) bu yöntem kullanılabilir. Felaket olaylarında çok elverişsiz bir yöntemdir.

1.2.1.4. Parmak İzi İle Kimliklendirme

Parmak izleriyle kimliklendirme güvenilir bir yöntemdir (EGM-KPL Yayın no:10 s:26). İzlerdeki anatomik yapıların eşsiz ve değişmez olması nedeniyle bir insanı kesin olarak kimliklendirmek olanaklıdır. Parmak izi alınması ve değerlendirilmesi yalnız eğitimli uzmanlar tarafından yapılabilir. Cesetlerin tahribat durumuna göre parmak izi almak zorlaşmaktadır veya neredeyse imkansızdır olmaktadır.

1.2.1.5. Diş Bulguları İle Kimliklendirme

Bir insanın dişleri esas olarak çok farklı değildir. Neredeyse her insanın 32 dişi vardır ve sağlıklı haldeyken kimliklendirme zordur. Dişler ancak diş hekiminin yaptığı tedavilerden sonra bireysel olurlar ve kesin bir kimliklendirmeye olanak tanırırlar. Dişler üzerindeki küçük ayrımlar ve kişiye özgü bazı karakterler kimlik teşhisine yardımcı olan unsurlardır. Diş durumunun kaydedilmesi ve verilerin karşılaştırılması eğitimli bir uzman tarafından yapılmalıdır (EGM, Twinnig Projesi Ders Notları, 2005).

Bu yöntem çok güvenilirdir ve az zaman harcanarak uygulanabilir. Bu yöntem bebeklerde ve süt dişleri olan küçük çocuklarda, tam protezli kişilerde uygulanamaz veya sınırlı olarak uygulanabilir.

Diş bulgularından yararlanarak kimliklendirme imkanından yararlanmak ülkemiz için her ne kadar geçmişte çok zor idiyse de günümüzde bu tür diş kayıtlarının saklanması ve fertlerin daha bilinçli hareket etmeleriyle beraber daha kolay uygulanabilir bir yöntem haline gelmiştir. Ancak diş kayıtları konusunda önümüzde alınacak önemli bir mesafenin olduğu unutulmamalıdır.

1.2.1.6. Tıbbi Bulgular

Tıbbi bulgular, beden ve onun yaşamı boyunca geçirdiği değişiklikler hakkında bilgi veren tüm bulgulardır. Adli tıbbın ceset incelemesi sırasında bu veriler toplanır ve INTERPOL formuna Ölüm Sonrası (Post-Mortem) bilgi olarak kaydedilir. Aile hekiminin, hastane dosyalarının veya ameliyat raporlarının tıbbi verileri ile karşılaştırma sonucunda kesin bir kimliklendirme yapılabilir. Özellikle üyelerdeki (ekstremiteler) eksiklikler, röntgendeki kırık bulguları, ameliyat izleri, tespit edilen hastalıklar (enfarktüs, tümör), protezler, kalp pili, bireysel numarası olan takma cam gözler kimliklendirmeyi kolaylaştırır.

Örneğin yalnız Hamburg'da yılda 700 kalp pili takılmaktadır ve her birinin bireysel bir numarası vardır (EGM, Twinnig Projesi Ders Notları, 2006). Veriler ancak uzman tıp personeli tarafından toplanabilirler. Ölüm Sonrası verilerin toplanması için otopsi gereklidir ve bu kanunla düzenlenmiştir.

1.2.1.7. Serolojik Bulgular ve Genetik Materyal

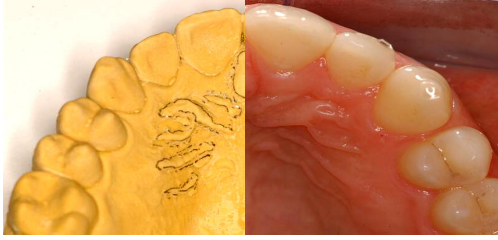
DNA'nın değerlendirme olanaklarının fark edilmesinden beri kimliklendirme amacıyla serolojik malzemeyi kullanan teknikler artmıştır. Tükürük, kan, idrar kişinin kan grubu, cinsiyeti, yaşı ve ırkı hakkında bilgiler içermektedir. Bu bilgiler kimliklendirme için bir emare olarak kullanılabilirler. Ancak kesin bir kimliklendirme için yeterli değildirler. Ancak DNA sayesinde serolojik materyalin belli bir kişiyle eşleştirilmesiyle şüphesiz kimliklendirme olanaklıdır.

1.2.2. Diğer Kimliklendirme Olanakları

İnsanların birbirinden ayırt edilmesine yarayan özellikleri ortaya çıkaran daha çok sayıda olanak vardır. Bu olanaklar yüksek derecede bilimsel ve uzun zamanlı çalışma ile gerçekleştirilebilirler, ancak çok sayıda kurbanın kimliklendirilmesi için elverişli değildirler. Yine de bu yöntemler münferit olaylarda kimliklendirme için kullanılabilirler.

1.2.2.1. Suni Damakların Yapısı (Palatografi)

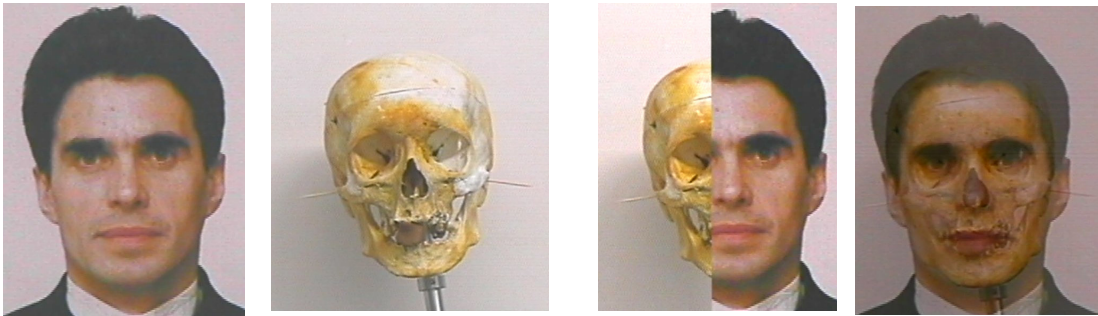
Suni damakların yapısı da insandaki eşsiz özelliklerden biri olabilir (Şekil 1.3.). Karşılaştırma için silikon macun ile suni damağın kalıbı alınır ve toplanan verilerle karşılaştırılabilir. Bu yöntem felaket kurbanlarının kimliklendirilmesi için çok uygun bir teknik değildir.

Şekil 1.3. Kalıbı alınan bir suni damak (EGM, Twinnig Prj. Ders Notları, 2005).

1.2.2.2. Süper Projeksiyon

Kafatası kemiğinin saydam fotoğrafının ve kişinin yaşarkenki bir fotoğrafının ölçekli boyutlarda üst üste konmasıyla yapılır. Eğer tam bir çakışma söz konusuysa bir kimlik eşleştirilmesinden söz edilebilir. Ancak büyük çaplı ölüm olaylarında kullanımı sınırlıdır. Şekil 1.4'de Süper Projeksiyon yöntemiyle bulunan bir kafatasının kimliklendirilmesi gerçekleştirilmiştir.

Şekil 1.4. Süper Projeksiyon Yöntemi ile kimliklendirme (EGM, Twinnig Prj. Ders Notları, 2005).

1.2.2.3. Yüzün Yumuşak Dokusunun Rekonstrüksiyonu

Bir insanın yüzündeki yumuşak dokuların bilinen yapılarına dayanarak, kafatası kemiği üzerinde belli yüksekliklerde modellenmesi ile kayıp kişiye benzer bir görüntü ortaya çıkar. Bu yöntem felaketler için uygun değildir.

1.2.2.4. Kulak Biyometrisi

Kulakların büyüklüğünün ve biçiminin, kulak kıvrımlarının ve diğer bireysel anatomik özelliklerin ölçülmesi ve kişinin yaşarkenki fotoğrafları ile karşılaştırılması yoluyla yapılan kimliklendirmedir.

1.2.2.5. Malzeme Analizleri (Protezler, Köprüler, Plaklar)

Malzeme analizi ile örneğin bir protezi veya köprüyü imal eden kişi bulunabilir ve malzemenin kullanıldığı yerler hakkında bilgiler elde edilebilir. Bu yöntem çok zaman ve yoğun emek gerektirir. Bu yöntem yalnız istisna hallerinde, diğer yöntemler kimliklendirme için yeterli olmadığında kullanılmaktadır.

1.2.2.6. Adli Yaş Tayini

Bu yöntemle kemiklerden ve dişlerden kişinin yaşının belirlenmesi mümkündür. Bundan başka, çeşitli kemikler yardımıyla cinsiyet ve boy uzunluğu gibi kimliği yansıtan bazı özelliklerin belirlenmesi mümkündür. Bunun için kemikler bilimsel araştırmalar sonucu elde edilen tablolarla ve deneyime dayalı değerlerle karşılaştırılmaktadır.

1.3. Felaketlerde Kimlik Teşhisi (Disaster Victim Identificaton=DVI)

1.3.1. Felaketlerde Kimlik Tespiti (DVI) Sistemi

Globalleşen dünyada ticaret ve insanların trafiği her geçen gün artmaktadır. Gerek ticari ve gerekse sosyal içerikli olan bu trafik, çeşitli ulaşım araçları ile gerçekleştirilmekte ve bazı durumlarda insanlar bir günde dünyanın bir ucundan öbür ucuna seyahat etmektedirler. Dolaşım bu kadar artmakta iken, doğal afetlerin, terör olaylarının ve ulaşım araçları kazalarının da sayısında artan bir ivme gözlemlenmektedir. Söz konusu olaylarda birçok insan hayatını kaybetmekte ve çoğu zaman görsel olarak kimliklendirme cesetlerin durumu itibariyle mümkün olamamakta ve çeşitli yöntemlere ihtiyaç duyulmaktadır. Büyük çaplı felaketlerde, yaşamını kaybedenlerin sayıca çokluğu, cesetlerin dış etkenler ve doğal nedenlerle deformasyonu kimlik tanımlamada zorlukların baş etkeni olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yaşanan felaketin kaynağı ne olursa olsun, felaket sonrası kurbanların kimlik tanımlamalarının yapılması temel insani haklardan biridir. Bunun yanında hukuki açıdan cesetlerin kimliklendirilmesinin hızlı bir şekilde gerçekleştirilmesi gerekmekte olup, aksi durumlarda kurban yakınlarının mağduriyetlerinin daha da arttığı da yadsınamaz bir gerçektir. Bu aşamada ise karşımıza sistemli bir çalışmanın ürünü olan Felaket Kurbanlarını Kimliklendirme (DVI) çıkmaktadır.

İnterpol'e üye ülkelerde kimlik tespitinin standart yöntemlerle yapılabilmesini teminen 1968 yılında ilk kez DVI formları düzenlenmiş olup, 1980 yılından itibaren düzenlenen toplantılarda bu formlar geliştirilmiş (Hancı, 2004), üye ülkelerin işbirliği ile DVI ekipleri organize çalışmalar gerçekleştirmişlerdir.

Hali hazırda 26 ülkede DVI timleri aktif olarak görev yapmakta olup, 33 ülkede ise bir nevi DVI timleri olarak ifade edilen "a kind of DVI" timleri görev yapmaktadırlar (www.dvi.ch).

Şu anki DVI sisteminin temellerinin yaklaşık 70 yıl önce aralarında iki FBI görevlisinin de olduğu 25 kişilik kişiyi taşıyan bir uçağın düşmesi neticesi FBI görevlilerinin olay yerine gitmeleri ve kendilerine ait eşyaları ve ölen iki görevlinin cesetlerinin tespit etmeleri esnasında yapmış oldukları çalışmaların oluşturduğu bilinmektedir (Hancı, 2004). Ancak bu yaklaşımın kökeni 1853–1914 yılları arasında yaşamış olan ve Paris Emniyet Müdürlüğü'nde görevli Fransız Bertillon, suçlulara ait fişleri düzenleme aşamasında Antropometri denilen ve kişilerin fiziksel olgunluğa ulaştıktan sonra fiziksel ölçülerinin sabit kalacağı düşüncesiyle yaptığı sınıflamaya kadar götürülebilir (Koç, 1999 s:155).

Bu teknik o dönemde birçok ülkede kabul görmüştür. Yine aynı yıllarda Hindistan'da görev yapan İngiliz William Herschel parmak izlerinin birbirine hiç benzemediğini tespit ederek resmi belgelere kişilerin parmak izlerini de eklemiştir (Tuğ ve diğ., 2002/2).

Felaketlerde Kimlik Tespiti (DVI) Sisteminin ülkemizde yeni yeni uygulanmaya çalışıldığı ve bu sisteme ilişkin geçmiş dönemlerde herhangi bir araştırmanın yapılmadığı kanısı hakim iken, Osmanlı arşivlerinde zanlıların suç fişlerinin tutulduğu ve bu fişlerde Bertillon Tekniğinde olduğu gibi zanlıların fotoğrafının yanında sol dirsek, sol ayak, sol orta parmak uzunlukları ve vücutlarında tanıtıcı herhangi bir izin olup olmadığına ilişkin çeşitli bilgilerin bulunduğu dikkat çekmektedir.

Şekil 1.4'te verilen söz konusu suç fişinin 1919 yılına ait olması ise dikkat çekici bir unsurdur. Bu sebeple, polisiye kimliklendirme alanında felaketlerde kimlik tespiti (DVI) sistemine hiç de yabancı olmadığımız ve ölüm öncesi bilgiler (AM) formunda bahsi geçen verilere ise aşina olduğumuz kanısı oluşmaktadır.

Kolluk Kuvvetlerinin yürüttükleri görevler esnasında zaman zaman kimliği belirsiz cesetler ile karşılaştıkları ve herhangi bir suçun aydınlatılması veya başka soruşturma yaklaşımlarına ulaşmak amacıyla kimliği belirsiz ölümlere kimliklerinin yeniden kazandırılması sık görülen bir uygulamadır.

25 Teşvikiye (Eski) 3336 (1919)

Merhum , aşağıdaki maddesinden mazmun olup ruhsatı yapılmış ve mekûl olarak ruhsat edileceğinden fotoğraf ve parmak izinin ebedi hâkında Devlet İktisat Mahkemesi Heyeti İhtisabının Fi 25 Teşvikiye 3336 (1919) tarih ve 1197 numarak mütalâ ve tasvif edilmiştir.

Şekil 1.4. Osmanlı Arşivlerinden alınan 1919 yılına ait suçlu fişi (EGM-Asayiş Dai.Bşk. arşivleri, 2007).

Münferit olaylardaki ve bir felaketteki kimliklendirmenin esasları temel olarak aynıdır. Münferit bir kurbanın kimliklendirilmesinden farklı olarak, felaketlerdeki kimliklendirme kolluk kuvvetleri için gerek kurbanların sayıca çokluğu ve gerekse yetişmiş personelin azlığı nedeniyle büyük bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Büyük çaplı olaylardaki çalışmalarda uygulanan kimliklendirme tedbirlerinin kapsamı, örneğin ABD'deki 11 Eylül 2001 günü yaşanan saldırılarda veya 2004 yılındaki tsunamide olduğu gibi, çalışmaların standartlaştırılmasını ve uluslararası düzeyde bir standardın getirilmesini gerektirmektedir. Felaketlerde Kimlik Tespiti (yani Disaster Victim Identification) bunu olanaklı kılmak için uygulamaya konulan bir yöntemdir. 1980 yılında yapılan 49. INTERPOL genel kurul toplantısında ulusal kimliklendirme ekiplerinin kurulmasına yönelik bir karar alınmıştır. Bu toplantıdan

altı yıl sonra, 26 ulusun üye olduğu “Felaketlerde Kimlik Tespiti Komitesi” (Interpol Standing Committee on Disaster Victim Identification) oluşturulmuştur. Söz konusu kararla, çeşitli uzmanlık alanlarından gelen kolluk kuvvetleri personeli, adli tıp uzmanları, dış hekimleri ve bilirkişilerden oluşan ulusal Kimliklendirme Komisyonları hayata geçirilmiştir. Bu komisyonlarda çalışan personel, kişi ve ceset kimliklendirme konusunda eğitilmiştir ve özel bir donanıma sahiptir.

Bu komisyon her zaman doğal afetlerde (sel, deprem), ulaşım araçlarının kazalarında (uçak kazası, demiryolu kazası), silahlı çatışmalarda ve soykırımlarda (örneğin Kosova) yurtiçinde ve yurtdışında görev yapabilmektedir. Bu konuyla ilişkili olarak uluslararası polis birliği INTERPOL DVI çalışmalarının esasları için bir standart uygulama prosedürü (Manual on DVI) hazırlamıştır. Standartlaştırılmış INTERPOL formları (Ölüm Öncesi (AM) ve Ölüm Sonrası (PM) Formlar) işbirliğini desteklemektedir. Aynı şekilde PLASS DATA (AM-PM verilerinin kayda geçirilmesi) ve WINID (dış şemalarının karşılaştırılması) gibi kabul görmüş yazılımların kullanılması yararını kanıtlamıştır. Özellikle de 30 uluslararası DVI ekibinin işbirliği yaptığı Tayland’daki tsunami kurbanları üzerindeki çalışmalar, kimliklendirmede, kullanılan formlarda ve verilerin değerlendirilmesinde tek tip bir standardın gerekli olduğunu göstermiştir

Ülkemizde yaşanan görev ve yetki kargaşası sebebiyle henüz DVI ekiplerinin oluşturulması mümkün olmamıştır. Bunun en büyük sebebi, DVI ekiplerinin hangi kurum/kuruluşun altında yapılandırılmasına karar verilememesidir. Bu ekipleri barındıracak kurum ya da kuruluş, organizasyona ilişkin bütün eğitim çalışmalarını yapmak ve gerekli lojistik desteği sağlamakla mükelleftir. Uygulamada ne yapıldığını incelersek; herhangi bir felaket durumunda veya çoklu ölümlerde kimlik tespitinin yapılması ve konunun hukuki sürecini takip amacıyla olay Cumhuriyet Savcılarının takibine verilmektedir (örneğin Diyarbakır’da meydana gelen uçak kazası). Bu da Adalet Bakanlığının görev alanına girmektedir. Fakat öbür yandan olay yerinde delillerin toplanması ve gerekli hizmetlerin yapılması işlemleri ise Cumhuriyet Savcısının direktifleri ile kolluk kuvvetleri ve Sivil Savunma ekiplerinin görev alanına girmektedir. DVI ekiplerinde patolog, adli tabip, dış hekimi olması

gerekliliğinden hareket edersek Adli Tıp Kurumunun da görev alanını içerdiği yadsınamaz.

Bu meyanda Felaketlerde Kimlik Tespiti (DVI) Sisteminin her kurumdan temsilcilerden oluşturulması gerekliliği ortaya çıkmakta olup, gerekli lojistik, eğitim ve personel desteğini verecek bir kurumun altında oluşturulması yararlı olacaktır.

Bu çerçevede, ülkemiz coğrafyasının %25'i fakat tüm nüfusun %85'i görev alanı içerisinde bulunan Emniyet Genel Müdürlüğü'nün DVI ekiplerine ciddi yararlar sağlayacağı aşikardır. Felaket kurbanlarının kimliklendirilmesinin gerek ölüm sonrası ve gerekse ölüm öncesi bilgilerin toplanarak gerçekleştirilebileceği göz önüne alındığında, personel ihtiyacını asgari düzeye indirgeyebilecek tek kurumun Emniyet Genel Müdürlüğü olduğu anlaşılmaktadır.

Bu aşamada diğer bir kurum olarak Jandarma Genel Komutanlığı da akla gelmektedir. Felaketlerde Kimlik Tespiti Timleri (DVI) yapılanmasının, görev alanı itibariyle ülkemiz coğrafyasının %75'inden sorumlu olan bu kurumun altında oluşturulmasının mantıklı olabileceği ileri sürülse de, felaket mağdurlarının çoğunluğunun bu kurumun görev sahasına girmeyen alanlarda yaşadığı bilinmektedir. Öte yandan, her iki kurumun da İçişleri Bakanlığına bağlı olarak faaliyetlerini sürdürdükleri göz önünde bulundurulmalıdır.

Özetleyecek olursak; bu ekiplerin oluşturulmasında yaşanan yetki ve kavram kargaşası nedenleriyle çok vakit kaybedilmiş olup, gerek lojistik ve eğitim olanakları gerekse personel ihtiyacı bakımından İçişleri Bakanlığı'nın altında oluşturulmasının daha uygun olacağı ve diğer kurumların da bir saç ayağı gibi olmaz ise olmaz şartına haiz oldukları unutulmamalıdır. Öte yandan, oluşacak büyük çaplı bir felakette Valilik makamı altında kriz merkezlerinin oluşturulduğu ve DVI ekiplerinin ivedilikle oluşturulup buralara en hızlı şekilde gönderilebilmeleri açısından da İçişleri Bakanlığı'nın doğru adres olacağı değerlendirilmektedir.

1.3.2. Felaketlerde Kimliklendirmenin Gerekliği

Felaketlerde Kimlik Tespiti (DVI) multidisipliner sisteminin kullanılmasının neden gereklidir sorusuna cevap vermeden önce söz konusu sistemin işleyişini açıklamak gerekmektedir. Bu meyanda;

- 1- İnterpol'e üyelik bağımız ve 1966 yılında konuyla ilgili İnterpol Genel Sekreterliği'nde yapılan toplantıda ortaya çıkan anlaşma metnini imzalamış olmamız ve uluslararası bir anlaşmaya üye olmaktan ortaya çıkan kanuni sorumluluğumuz,
- 2- Felaket mağdurları arasında başka ülke vatandaşlarının da bulunması ve ilgili ülkelerin mağdur cesetleri ile birlikte DVI Raporu ve doldurulmuş olan formları talep etmeleri (Diyarbakır'da 2005 yılında meydana gelen uçak kazasında Finlandiya uyruklu bir mağdurun cesedini teslim almaya gelen Finlandiya DVI Timleri Sorumlusunun DVI formlarını talep etmesi ve beraberinde getirdiği ölüm öncesi (AM) formlar ile ölüm sonrası (PM) formları karşılaştırması buna en yeni örnek olarak sunulabilir).
- 3- Kurbanın sahip olduğu dini ve kültürel yapıya göre cenaze töreninin yapılabilmesi için kimliğinin tespit edilerek yakınlarına teslim edilmesi gerekliliği,
- 4- Nüfus kayıtlarına ölüm kaydının yazılması ve borç, alacak, veraset, vergi gibi işlemlerin ölümden dolayı yeniden yapılandırılması olarak kıymetlendirilebilir.

Olayın cereyan ettiği yer yurtdışındaysa, ceset nakli için çeşitli devletler arası sözleşmeler, uluslararası sözleşmeler ve Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü (ICAO) yönetmeliklerinin de dikkate alınması ve bu tür hukuki belgelerden dolayı alınmış olan sorumluluk kararları da dikkate alınmalıdır.

Herhangi bir doğal afette veya toplu ölümlerin meydana geldiği olaylarda bu sistemin harekete geçmesi gerekmektedir. Felaketlerde Kimlik Tespiti (DVI) Sistemi, kurtarma çalışmalarının belirli bir bölge için başlaması ile eş zamanlı olarak başlar. Buradan, DVI Sistemi görevlilerinin arama-kurtarma ekipleri gibi faaliyetlerini yürütmekte oldukları anlaşılmamalı, fakat koordineli olarak görev yaptıkları bilinmelidir. Çünkü felaket mağdurlarından hayatını kaybedenlerin arama-kurtarma ekipleri tarafından belirlenecek bir toplanma yerine (morg) getirilmesini müteakip bu timlerce doldurulmuş formlar ve olay yerinde bulunan delillerin DVI Sistemi görevlilerine devir edilmesi ve en zor aşamalardan olan kimliklendirme ve ceset teslimi sürecinin yürütülmesi gerekmektedir. Yani DVI bir kurtarma mekanizması değildir, fakat kurtarma birliklerinin görevlerini ifaları sırasında gerek delillerin ve gerekse kimliklendirmeye olanak verecek delillerin muhafazası aşamasında etkileşimde bulunurlar.

Bu sistemde çalışacak personel profili ise aşağıdaki şekilde olmalıdır. (www.interpol.int/Public/DisasterVictim/Guide)

- Gönüllülük ilkesi
- Kendini geliştirebilme vasfı
- Uzun süreli çalışmaya hazır olma
- Ekip çalışmasına uygunluk
- Yüksek motivasyon
- Fiziksel ve psikolojik olarak ağır çalışma koşullarına uygunluk

Aynı zamanda personel seçiminin bir psikolog nezaretinde gerçekleştirilmesi verimli olacaktır. Bu sistemde görev alacak kolluk kuvvetleri personeli için ise “felaket kurbanlarının kimliklendirilmesi” özel eğitimini almış olmaları zorunluluğu vardır.

Bir felaket durumunda ilk olarak oluşturulması gereken ya da başka bir anlatımla, hazırda bulunan felaketlerde kimlik tespiti (DVI) çekirdek kadrosunun harekete geçirilmesi gerekmektedir. Bu sebeple ilk olarak Soruşturma Sorumlusu

veya bir Baş Sorumlunun tefrik edilebilmesi ve kurtarma ekipleri ile DVI ekiplerinin koordineli çalışabilmesini temin gerekmektedir.

1.3.3. Felaketlerde Kimlik Tespiti (DVI) Sisteminde Kullanılabilecek Kimlik Teşhisi Metotları

Doğru ve isabetli kimlik tespiti, ölüm öncesi ve sonrası bilgilerinin mukayese edilmesi ile yapılır (EGM-KPL Yayın no:10). Bu bilgiler;

- **Durumsal ikinci derece deliller** (örneğin kişisel eşyalar, giysiler, takılar, ceplerde bulunan malzemeler gibi)
- **Fiziksel deliller;** Bu tür delilleri iki şekilde sınıflandırabiliriz. Bunlar;
 - Harici inceleme sonucu (Genel dış görünüş ve tanımlaması ve özel tekniklerle parmak izi alınması)
 - Dahili inceleme sonucu (tıbbi inceleme, diş yapısı incelemeleri, laboratuvar bulguları) elde edilen bilgiler olarak sınıflandırılabilir.

1.3.3.1. Görsel Tanımlama (Teşhis)

Görsel teşhis, bazı ülkelerde kabul edilmiş ve uygulanmakta olan bir yöntemdir. Bilimsel geçerliği olmayan bu yöntemde teşhiste yanlışlıklar yapılabilmektedir (hatalı teşhis).

1.3.3.2. Kişisel Eşyalar

Cesedin öncelikle kişisel eşyaları kontrol altına alınmalıdır. Bunlar, takıları, giysileri ve ceplerinden çıkan materyallerdir. Bu tür eşyalar doğru bir teşhis için destekleyici ve yardımcı unsurlardır. Ancak tamamen bu tür bir incelemeye dayanarak teşhis kararı vermek hatalı olur. Kaybolan ve karışan bir takım kişisel

eşyalar yanlış teşhise yol açabilir. Bunlar yardımıyla çok isabetli teşhisler yapılabilir ama kesin kanıt değildir, ikinci derecede yardımcı unsurlardır.

1999 yılında Kosova’da vukuu bulan olaylar neticesi cesetler toplu mezarla gömülmüş ve sonrasında bu mezarlar açılarak kimliklendirme yapılmaya çalışılmıştır. Bu esnada cesetlerin üzerlerinden çıkan kişisel eşyalar kimliklendirme amacıyla kullanılmıştır.

1.3.4. Fiziksel Deliller

1.3.4.1. Harici İncelemeler

Öncelikle üzerinde anlaşılan bir konu olarak, tanımlanmamış ya da teşhis edilmemiş bir cesedin kendisi bir materyal ve obje olarak fiziksel bir delildir. Bu fiziksel delil üzerinde polis, adli tabip ve diğer uzmanlara yapılan incelemeler sonucu kimlik tespitinde sonuca ulaşılacak bulgulara ulaşılır. Kimlik tespit çalışmaları aynı zamanda ölüm sebebinin anlaşılmasını da içerir, zira facia sebebiyle öldüğü düşünülen bir kişinin aslında başka bir sebeple öldüğü, hatta öldürüldüğü ve faciada ölmüş şeklinde gösterilmeye çalışıldığı anlaşılabilir. Bu tür birçok vaka ile karşılaşmıştır.

Harici incelemelerde, elbiseleri çıkartılmış cesedin dış görünüş özellikleri (cinsiyet, tahmini yaş, boy, kilo, ten rengi, vb.) ile saç ve göz rengi gibi unsurlar kayıt altına alınıp tespit edilir (Koç, 1999 s:156).

Cesedin bütünlüğü ve yapısı çok deforme olmayıp bozulmadığı durumlarda çoğunlukla bu tür inceleme sonuçları ile isabetli kimlik tespiti yapılır.

Bunların yanı sıra dış görünüşte göze çarpan belirgin yara, bere, dövme ve anormallikler (eksik ya da deforme organ (ekstremiteler) ölüm öncesi bilgilerle mukayese edilerek başarılı ve doğru teşhis yapılır (EGM-KPL Yayın no:10 s:106).

Parmak iziyle teşhis de bu kategoride değerlendirilir. Şayet cesedin parmak izi kaydı varsa kısa sürede sonuç alınır ancak, deforme olmuş ve parmak izi alınamayan cesetler ile öncesinde parmak izi kaydı bulunmayan cesetlerden sonuç alınmaz.

1.3.4.2. Dahili İncelemeler

Bazı ülkelerde harici incelemeler kimlik tespiti için yeterli görülmele birlikte ölüm sebebinin anlaşılamadığı ve kimlik tespitinde zorlukların yaşandığı durumlarda dahili inceleme ve otopsi mutlak yapılması gerekmektedir.

Kurbanların kimlik tespit çalışmaları tek başına ve bağımsız bir çalışma olarak düşünülemez. Aksine genel soruşturmada ayrılmayan çok önemli bir parçadır. Burada sadece kimlik tespiti değil, ölüm sebebinin de tespit edilmesi zorunludur.

Dahili incelemeler tıbbi uzmanların sorumluluğundadır. Soruşturmanın bir parçası olarak diğer polis soruşturmalarında olduğu gibi cesetten numune ve organ parçası alınarak incelenmesi gerekebilir. Tıbbi uzmanlar alınan kan örneği, doku ve vücut sıvısı örneklerinin incelenmesiyle alkol, uyuşturucu ve CO mevcudiyetine yönelik araştırma yapmaktadırlar. Bu örnekler seroloji, toksoloji ve patoloji laboratuvarlarında incelenmelidir. Bu incelemede şahsın (kurbanın) kimlik tespitine yönelik önemli bilgiler elde edilebilir. Örneğin, eksik organ (rahim, apandisit, böbrek) ve önceden yapılan tıbbi bir müdahalenin anlaşılması gibi.

1.3.4.3. Diş Yapısı İncelemeleri

Odontolojik inceleme ve mukayeseler kimlik tespitinde çok etkili bir yoldur. Genel otopsinin bir parçası olarak bu inceleme bir adli odontolog tarafından yapılmalıdır. Gerektiğinde ağızdaki dişler tek veya bütün olarak çıkardığı yaştaki gibi yapılır. Daha ileri incelemede adli diş laboratuvarında yapılmalıdır. Burada röntgen ekipmanları da faydalı olacaktır. Tercihen taşınabilir, portatif röntgen cihazı

sadece diş incelemeleri değil, ayrıca ceset içinde bulunan bomba parçaları ya da mermi çekirdeklerinin belirlenmesinde de kullanılabilir. Morgda mutlaka bulunması gereken ekipmanlar arasındadır.

1.3.4.4. Genetik Teşhis

Genetik kimliklendirme yöntemleri adli tıpta etkili ve güçlü bir teşhis imkanı sağlar ve facia kurbanlarının kimlik tespit çalışmalarında da kullanılabilir. Kişisel genetik bilgilerin ölümden sonra tüm hücrelerde aynı ve değişmez olması, bu alanda kullanılmasının güçlü bir gerekçesidir.

Biyolojik örneklerin incelenmesiyle kurban ve birinci derecedeki yakınları arasında ilişki ve irtibat kurulur ayrıca bilgisayar ortamında mukayese ve analizleri de yapılır.

1.3.5.Kurbanların Kimlik Teşhis Çalışmaları

Felaket kurbanları kimlik tespit çalışmalarında iki farklı şekilde bilgi toplamak gerekir. Bu bilgiler iki kaynaktan toplanır.

- Kayıp kişilerle ilgili ölüm öncesi (AM) bilgiler (facianın meydana geldiği yerde bulunduğu tespit edilen kişiler, hayatından ümit kesilen, hayatta kalanların listesinde bulunmayan kişiler).
- Felaket alanında bulunan cesetlerin incelenmesi ile elde edilen ölüm sonrası bilgiler (PM).

Ölüm öncesi bilgilerin bulunduğu formlar sarı, ölüm sonrası bilgilerin bulunduğu formlar pembe renkte hazırlanır.

Ölüm öncesi ve ölüm sonrası bilgilerin bulunduğu formları farklı görevlilerin doldurması gerekir. Ayrıca bu formlar farklı yerlerde ve farklı zamanlarda doldurulmalıdır. Bunun sebebi, objektif bir teşhis ve birbirinden etkilenmeyi ortadan kaldırmaktır. Bu formların ayrı ayrı doldurulmasının ardından bu bilgilerin kimlik tespit merkezinde mukayeseleri yapılır (EGM-KPL Yayın no:10 s:108).

1.3.6. Felaketlerdeki Çalışma Koşulları Altında Kimliklendirme Olanaklarının Başarı Olasılığı ve Sınırları

Kimliklendirme yönteminin seçiminde şunlara dikkat edilmelidir:

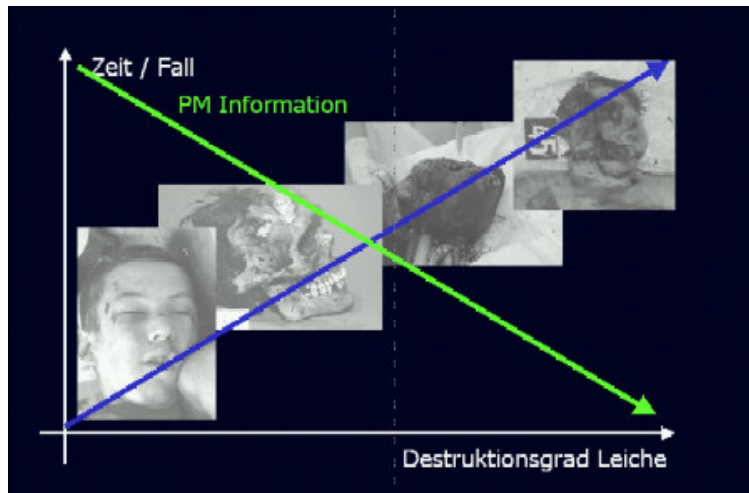
- Sonuç kesin, %100 güvenli olmalıdır
- Bilimsel temellere dayanmalı ve her zaman sağlanması yapılabilir olmalıdır
- Yöntem saha koşullarında kullanılabilir olmalıdır
- Gerçekçi bir zaman harcanarak yapılabilir olmalıdır.

Hangi yöntemin uygulanacağı hakkında doğru karar verilmesini etkileyen başka faktörler de vardır, örneğin:

- Felaketin türü
- Kurbanların sayısı
- Kurbanların tahrip olma derecesi
- Kurbanların kimliği sınırlandırılabilmesi
- Kimliklendirmenin ne kadar hızlı gerçekleştirilmesi
- Personel durumu

Felaketler esas olarak taşımacılık, örneğin Eschede'deki tren kazası, Überlingen'deki uçak kazası, Kaprun'daki tünel yangını, Enschede'deki patlayıcı madde fabrikasının infilak etmesi, doğal afetler (Güneydoğu Asya'daki tsunami, deprem, seller) veya savaş ve terör (New York 2001, Londra 2005, Kosova 1998) olarak gruplandırılabilir (EGM-Twinning Projesi Ders Notları, 2005).

Felaketin türüne göre kurbanların sayısının ve kurban grubunun, mesela yolcu listesi yardımıyla sınırlandırılması olanaklıdır.

Şekil 1.5. Cesetlerde oluşan tahribat neticesi kimliklendirilmeleri için gerekli PM bilgilerinin azalacağını gösterir (EGM-Twinning Prj. Ders Notları, 2005).

Kimliklendirmede zaman önemli bir rol oynamaktadır. Eğer cesetler doğru depolanmazlarsa veya zamanında bulunamazlarsa, çürüme ve bozulma süreçleri nedeniyle tahribat derecesi artmaya devam eder (Şekil 1.5.). Tahribat derecesi ne kadar yüksekse, ölüm sonrası verilerin toplanması olanağı da o kadar az olur ve bu durum çeşitli kimliklendirme yöntemlerinin kullanılma olanağını büyük ölçüde kısıtlar. Bu aynı zamanda kimliklendirme için gerekli olan zamanın uzamasına da yol açar. Kılavuz değer olarak, Ölüm Sonrası (PM) bilgileri toplayan bir ekibin bir günde yaklaşık 8 kurban üzerinde çalışabileceği varsayılmaktadır.

2005 yılında Tayland'daki deneyimler, doğru şekilde yapılmayan depolama işleminin kimliklendirme tedbirlerini büyük ölçüde olumsuz etkilediğini göstermiştir. Soğutmanın olmaması ya da yetersiz olması bozulmanın devam etmesine yol açmıştır. Buna ek olarak cesetlere haşereler yerleşmiş ve cildi ya da yumuşak dokuları iskelete kadar tahrip etmiştir. Tayland'da kimliklendirmenin yalnız uluslararası yardımla başarılacağı ve çok sayıda DVI ekibinin görevlendirilmesiyle makul bir zaman içerisinde yapılabileceği görülmüştür.

1.4. Amaç

Yukarıda anlatılanlardan da anlaşılacağı üzere büyük çaplı kazalarda, terör olaylarında ve felaketlerde kimliklendirme son derece önemlidir. Bu türden kazalara ya da olaylara maruz kalanların kimlik tespitinin yapılmaması ya da yapılamaması pek çok sosyal ve hukuki sorunu da beraberinde getirmektedir. Problemin farkında olan pek çok ülke bu işlemi sistematik ve hızlı bir şekilde çözen ekipler oluşturmuşlardır. Felaket kurbanlarını kimliklendirme (DVI) timleri olarak adlandırılan bu ekiplerin oluşturulması, sorunun çözümüne yönelik atılan önemli bir adım olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu timler günümüzde giderek yaygınlaşmakta ve daha geniş alanlarda faaliyet göstermektedirler.

Türkiye açısından bakıldığında bu tür ekiplerin maalesef henüz oluşturulmadığı gözlenmektedir. Her ne kadar ülkemizde bu timleri oluşturmak üzere bazı girişimler olsa da, bunların somut bir sonuca ulaşamadığını izlemekteyiz.

Bu tez çalışmasının amacı, ülkemizde DVI timlerinin nasıl, ne kapsamda, hangi hiyerarşik düzen içerisinde ve hangi alt birimlerden oluşturulabileceği konusunda bir model önermektir. Ayrıca bu birimlerde görev alacak uzman ya da çalışanların nitelikleri ve birim içerisindeki görevleri de genel hatlarıyla belirlemektir.

2. MATERYAL VE METOT

2.1. Materyal

Çalışmanın materyalini üç farklı kaynaktan elde edilen bilgiler oluşturmaktadır. Birinci olarak, çeşitli ülkelerde hayata geçirilmiş olan DVI timlerinin mevcut yapılanmaları, görev dağılımları ve işleyiş mekanizmalarına ilişkin bilgiler oluşturmaktadır. Bu bilgilerin bir kısmına internet vasıtasıyla ulaşılırken bir bölümüne de direkt bu kurumlarla yazışmak suretiyle ulaşılmıştır.

İkinci temel kaynak İnterpol yayın ve kaynaklarından elde edilmiştir. İnterpol'ün büyük afetlerde, kazalarda ve terör olaylarında kimlik tespitinin nasıl yapılacağına dair bazı çalışmaları bulunmaktadır. Bu çalışmalar bizim ülkemiz için önerilen model için de zaman zaman önemli bir veri kaynağı olmuştur.

Üçüncü veri kaynağını ise ülkemizde kimliklendirme konusunda ulaşılan deneyimler oluşturmaktadır. Bu deneyimler her ne kadar felaketlerde kimlik tespiti (DVI) yapılanması altında ve sistematik çalışmalardan elde edilmese de bu konuda bir bilgi birikimin olduğu da inkar edilemez. Örneğin 1999 depremi ve Afganistan'da düşen uçak kazalarında çeşitli deneyimlere ve bilgi birikimlerine ulaşılmıştır.

2.2. Metot

Çalışmamızda, yukarıda tanımlanan üç farklı kaynaktan elde edilen veriler karşılaştırmalı bir yaklaşımla incelenmiş ve ülkemizin idari ve hukuki özellikleriyle de uyum içerisinde olması koşuluyla bir felaketlerde kimlik tespiti (DVI) yapılanması önerilmiştir. Çalışmamız yalnızca bir yapılanma önermemekte, bu yapılanmanın hangi alt birimlerden oluşacağı ve bu birimlerde görev alacak elemanların hangi özellikleri haiz olduğu konularına da açıklık getirmeye çalışmaktadır. Buradan da anlaşılacağı üzere tez çalışması, literatür verilerinin derlenmesi ve bunların karşılaştırmalı bir metotla değerlendirilmesi ve son olarak elde edilen deneyimlere de dayanarak bir model önerme üzerine kuruludur.

3. BULGULAR

3.1. Türkiye İçin Önerilen Felaketlerde Kimlik Tespiti Timleri (DVI Teams) Yapılanması

Her ne kadar İnterpol'ün "Felaketlerde Kimlik Tespiti (DVI) Timleri" için önermiş olduğu organizasyon yapısı çok açık bir şekilde açıklanmış ise de; ülkelerdeki kanun uygulamalarının değişikliği ve ihtiyaçların çeşitliliği nedeniyle söz konusu timlerin organizasyonunda da farklılıklar olabilmektedir.

İnterpol tarafından üye devletler için önerilen felaketlerde kimlik tespiti timleri (DVI) organizasyonunda (www.interpol.int/Public/DisasterVictim/Guide), söz konusu çalışmaların sistemli ve koordineli bir şekilde yürütülmesinin gerekliliği vurgulanmaktadır. Bütün unsurlar burada ortak çalışmak durumunda ve birbirlerinden etkilenmektedirler. En önemli unsur olan liderlik bölümünde ise Soruşturma Sorumlusu ve Kimlik Tespit Çalışmaları Sorumlusu yer almaktadır.

Söz konusu timlerin ülkemiz idari yapılanması içerisinde nerede olması gerektiği ise büyük bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Her ne kadar daha önceki bölümlerde İçişleri Bakanlığı'nın altında bir kuruluş olarak değerlendirilmesinin uygun olacağı vurgulanmış ise de farklı kurumlar kendi bünyesinde söz konusu timlerin yer alması gerekliliğini haklı bir şekilde ortaya koymaktadır. Ülkemizde Başbakanlığa bağlı Acil Durum Yönetimi birimi bulunmakta ve bir kısım uzmanlar timlerin yapılanmasının bu birimin altında oluşturulmasının daha uygun olacağını belirtmektedirler.

Fakat özellikle değerlendirilmesi gereken husus, bu timlerin eğitimi ve "Ölüm Öncesi" (AM) bilgilerin toplanmasının gerekliliğidir. Ayrıca "Felaketlerde Kimlik Tespiti Timleri"nde (DVI) görev alması gereken uzman ve yeterli personel ise yine İçişleri Bakanlığı uhdesindedir (olay Yeri uzmanı, fotoğrafçı vb.). Konunun bir başka ayağı ise "Ölüm Sonrası" (PM) verilerin oluşturulabilmesidir. Bu durumda ise en

kapsamlı görev Adli Tıp Kurumunca yapılmaktadır. Bu çerçevede ise söz konusu timlerin çalışma prensibinde büyük önemi olan gönüllülük esasına çıkmaktadır.

Bu durumda özellikle vurgulanması gereken husus ise “Felaketlerde Kimlik Tespiti Timleri”nde (DVI) hiyerarşi olgusunun kurum temsilcileri arasında olmaması, bütün tim amirlerinin direkt olarak kimliklendirme çalışmaları sorumlusuna bağlı olması ve diğer timlerle ise yatay bir örgütlenme içerisinde olmaları gerekmektedir.

3.2. Soruşturma Sorumlusu (Baş Sorumlu)

Oluşan felaket sonrasında gerek kurtarma ekipleri ve gerekse felaketlerde kimlik tespiti (DVI) ekiplerinin koordineli olarak çalışmalarını temin etmekle mükellef, kriz yönetimi bilgisine sahip görevlinin “Soruşturma Sorumlusu” olarak addedilmesi uygun olacaktır. Bu görevlinin mahallin mülki amiri olması gerekmektedir.

Uygulamada soruşturma sorumlusunun deprem gibi felaketlerde mahallin mülki amirinin olduğu gözlemlenmektedir. Buna örnek olarak 1999 depremini verebiliriz. Fakat herhangi bir ulaşım aracı kazasında soruşturma sorumlusu olarak Cumhuriyet Savcıları karşımıza çıkmaktadır. Buna, Diyarbakır'da meydana gelen uçak kazası verilebilir.

Cumhuriyet Savcılarının görevlendirilmesi ise ulaşım araçları kazalarında veya başka bir anlatımla insan kaynaklı toplu ölümlerde konunun adli boyutunun da incelenmesini temin ve sorumlularının cezalandırılması olarak açıklanabilmektedir. Bu durumda Cumhuriyet Savcılarının kimliklendirmeye ve felaketlerde izlenecek çalışma sistemine ilişkin bilgilendirilmelerinin gerekli olduğu aşikardır.

Burada, ülkemizde maalesef çokça görülen yetki karmaşası gözlemlenmektedir. Bir deprem felaketinde de konunun adli boyutu olacaktır. Hem kişilerin kimliklendirilmesinin adli bir konu olması ve hem de 1999 depreminde

görüldüğü gibi binaların usulüne uygun yapılmaması konusu yanında kısaca DASK diye tabir edilen depreme karşı sigorta hususlarında da Cumhuriyet Savcılarında görevler düşmektedir.

Konu bu çerçevede değerlendirildiğinde, Soruşturma Sorumlusunun Adli Makamlar mı yoksa Mülki Amir mi olacağı tartışmaya açık olacaktır.

Her ne kadar “Felaketlerde Kimlik Tespiti Çalışma Sisteminin” özellikle kimliklendirmeye yönelik olarak değerlendirilmesi fakat bunun yanında kurtarma ekipleri ile delillerin ve kurbanların kişisel eşyalarının toplanması ile cesetlerin muhafazası bakımından diğer kurumlar ile ortak çalışması göz önünde tutulduğunda Mülki Amirin Soruşturma Sorumlusu olarak atanmasının gerekliliği açıktır.

Uygulamada ise bu görevliye Soruşturma Sorumlusu yerine “Kriz Yöneticisi” denilmesi belki de kavram kargaşasını ortadan kaldıracaktır.

Peki Mülki Amir yukarıda bahsi geçen görevi yürütür ise Cumhuriyet Savcılarında bu sistemde hangi sıfat uygun görülecektir. Bir başka deyişle yürüttükleri görev itibarıyla bağımsız olan adli makamlar bu tür bir felaket durumunda Mülki Amirin emri altına mı girecektir. Bu sorunun cevabı ise idari yapılanma içerisinde dikey değil yatay bir bağ şeklinde açıklanabilecektir.

Daha açık bir ifadeyle Cumhuriyet Savcılarında Kimlik Tespit Çalışmalarında konunun adli durumu bakımından görev yapacak ve Kimlik Tespit Çalışmaları Sorumlusu olarak niteleyeceğimiz görevlinin ise Adli bakımdan amiri olarak görev yapması TCK ve CMK açısından uygun olacaktır.

3.3. Kimlik Tespit Çalışmaları Sorumlusu

Kimlik Tespit Çalışmaları Sorumlusu felaketlerde kimlik tespiti (DVI) sistemi eğitimini almış bir görevli olmalıdır. Bu sistemin ülkemizde kurulma aşamasında olduğu dikkate alındığında, bu görevlinin oluşturulacak Çekirdek Kadro

diye nitelendirilebilecek merkezde mukim görevliler arasından belirlenebileceği değerlendirilmektedir.

3.3.1. Çekirdek Kadro ve Görevleri

Burada Çekirdek Kadronun tanımının yapılması gerekmektedir. Çekirdek kadro olarak nitelendirebileceğimiz görevliler merkezde her zaman mukim durumda olan yeteri kadar personelden oluşmalıdır. Ana görevlerinin ise operasyonları düzenlemek olarak belirtilebilecektir.

Bir felaket durumunda, felaketin olduğu bölgedeki durumu değerlendirip, personel ihtiyacını belirleyen bu birim, aynı zamanda uzman personelin yetiştirilmesi amacıyla gerçekleştirilecek eğitim faaliyetlerini organize eder. Felaket bölgesine ulaşımın ne tür araçlarla gerçekleştirileceği yanında, hangi uzmanlık alanlarından ilgili personelin görevlendirileceğini belirlemektedir. Çekirdek kadro aynı zamanda görevlilere en kısa zamanda ulaşarak, toplanma merkezine intikalleri hususunda gerekli düzenlemeleri yapar. Örneğin felaketin başka bir ülkede gerçekleşmesi durumunda “Felaketlerde Kimlik Tespiti Timleri”nin (DVI) oraya ulaşmasını temin amacıyla gerekli düzenlemeleri yapar (pasaport, vize, gerekli izinler vb.)

Çekirdek kadronun diğer ve en önemli görevlerinden birisi ise, Öncü Birliğin oluşturulmasını temin ve ivedilikle felaket bölgesine ulaşımını temin etmektir. Felaketlerde kimlik tespiti timlerinin olay yerine gönderilmelerinden önce yapılması gereken hizmetlerin en önemlisi, felakete ilişkin bilgilerin alınması ve bunlara ilişkin gerekli hazırlıkların yapılmasıdır. Haber Alma olarak belirtebileceğimiz bu bilgiler aşağıda maddeler halinde belirtilmiştir.

İlk Haber:

- Felaketin türü,
- Felaketin olduğu yer ve en hızlı ulaşım seçenekleri,
- Oluş tarihi ve saati,
- Devam edip etmediği,

- Muhtemel ölü ve yaralı sayısı,
- Oluşan hasar ve etkilediği alan,
- Uygulanan acil tedbirler,
- Görevli diğer birimler,

Tamamlayıcı haber:

- Belirlenen ölü ve yaralı sayısı,
- Ulaşımı engelleyen hasar ve tıkanıklar,

3.3.2. Felaket Bölgesine Gidiş Öncesi Hazırlık

Çekirdek Kadro felakete ilişkin gerekli bilgileri derlerken hazırlanmış olan Öncü Birliğin bölgeye ivedilikle ulaşmasını da temin etmelidir. Bunun nedeni, kimliklendirme için gerekli timlerin sayısı ve çalışma yerlerini tespit etmek, ayrıca bölgedeki diğer görevliler ve özellikle Soruşturma Sorumlusu ile temasa geçmek olarak özetlenebilir.

Öncü birlik bu görevleri yerine getirirken, Çekirdek Kadro ise öncü birlik ile gerçekleştirdikleri bütün işlemler sırasında direkt temasa geçmeli ve bölgeye sevk edilecek personel ve malzemelere ilişkin gerekli düzenlemeleri yapmalıdır.

Globalleşen dünyada gerek ticari anlamda ve gerekse turistik amaçlı olarak büyük bir insan trafiği yaşanmakta ve felaket durumunda karşımıza bazen başka ülkelerin vatandaşları veya o bölgede yaşamayan ve kısa bir süre için bulunan insanlar çıkmaktadır. Bu durumda Çekirdek Kadronun bir diğer görevi ise bir Ölüm Öncesi Bilgiler Merkezi oluşturarak gerek yabancı temsilciliklerden gerekse felaket bölgesinde yakınlarına ulaşamayanların başvurularını değerlendirmeye almaktır.

Bu durumda önceki bölümlerde belirtildiği üzere söz konusu timlerin hangi kurum altında olması gerektiği konusu tekrar gündeme gelmektedir. Ülkemiz coğrafi konumu itibarıyla büyük bir yüzölçümüne sahip olup, özellikle büyük şehirlerde bazı durumlarda insanların komşularını tanımadıkları malumlarıdır. Her ne kadar kimlik

bildirme kanunu ile kişilerin ikamet ettikleri mahallin muhtarlıklarına bildirim formunu teslim etmeleri gerekmekte ise de, ancak gerek ticari ve gerekse turistik anlamda gerçekleştirilen ziyaretlerde böyle bir bildirim formunun uygulamada gerçekleştirilmediği bilinmektedir. Felaketin bir ulaşım aracında olması durumunda iş daha da zorlaşmaktadır. Felaket mağduru sayısı bu tür olaylarda az olarak görünse bile şehirlerarası otobüs ve tren işletmelerinde yoğunlukla yolcu manifestosu bulunmamaktadır. Bu da ülkemizin her bölgesinden mağdur yakınlarının başvuruda bulunabileceği anlamına gelmektedir. Böylesi bir durumda insanların merkezde kurulan herhangi bir birime başvurularının oldukça zor olduğu anlamına gelmekte ve mağdur yakınlarının ilk başvuru yapacakları birimlerin Kolluk Kuvvetleri olacağı yadsınmamalıdır. Ölüm Öncesi verilerin düzgün derlenmesinin kimliklendirmenin sağlıklı yapılmasının bir önkoşulu olduğu kabul edilmesi gereken bir gerçektir.

Öncü Birlik bölgedeki görevlerini yürütürken Çekirdek Kadro ile koordineli olarak gerekli personel sayısı ve malzeme listesi ve çalışma alanı ve lojistik ihtiyaçları belirlemelidir.

3.3.3. Öncü Birlik Hangi Uzmanlık Alanlarına Sahip Kişilerden Oluşmalıdır

Yukarıda Soruşturma sorumlusunun Mahallin Mülki Amiri olması gerekliliği ortaya konulmuş ise de uygulamada Cumhuriyet Savcıları da görevlendirilebilmektedir. Herhangi bir felaket durumunda Cumhuriyet Savcılarının Soruşturma Sorumlusu ile konunun adli boyutunu takip amacıyla koordine olması gerekmektedir.

Çekirdek kadro denilen ve merkezde her daim mukim olacak uzmanlar yine “Felaketlerde Kimlik Tespiti” (DVI Sistemi) hakkında gerekli eğitimleri almış ve mümkünse konunun saha boyutunda görev almış kişilerden oluşmalıdır. Söz konusu görevlilerin uzmanlık alanlarının DVI Sisteminin çalışma prensibinde görev alan kişiler arasından seçilebileceği ve genel anlamda koordinasyon görevini yürütecekleri değerlendirildiğinde, uzmanlık alanlarının ne olduğundan ziyade DVI

Çalışma Sistemi ve personel yetiştirilmesi açısından yeterli kişiler arasından seçilmeleri ve bu sistemde görev alacak kurum temsilcilerinden oluşmasında büyük fayda görülmektedir.

Ülkemizde bu timlerde görev alacak kamu görevlilerinin Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı, Adli Tıp Kurumu ve Sivil Savunma Genel Müdürlüğü personeli arasından seçileceği ortadadır. Bu durumda her kurum temsilcilerinin Çekirdek Kadroda görev alması ve idari yapılanmada ise İçişleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcılığı makamına direkt bağlı olmaları uygun olacaktır. Öncü birliğin ise bu görevliler arasından görevlendirilebileceği değerlendirilmektedir.

3.4. Ceset Tespit Birimi

Oluşan bir felaket sonrasında cesetlerin tespit edilerek, belli bir merkeze gerekli Post Mortem incelemelerin yapılabilmesi için getirilmesi gerekmektedir. Söz konusu görevi ise bu birimin yapması uygun olacaktır.

Deprem gibi büyük çaplı felaketlerde “Ceset Tespit Birimi”nin kurtarma ekipleri ile ortak çalışması gerekeceği veya “Kurtarma Ekiplerinin” cesetlerin ve kişisel eşyalarının usulüne uygun şekilde toplanabilmesi için DVI Temel Eğitiminden geçirilmesi gerekecektir.

Deprem durumunda hal böyleyken, 1999 yılında Kosova’da meydana gelen hadiseler açısından durum değerlendirildiğinde, söz konusu birimin görevleri arasında cesetlerin gömüldüğü yerleri tespit ve çıkarma işlemi yanında konunun adli boyutunu da araştırmalarının gerekli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Bu timde kolluk kuvvetleri görevlileri, patoloğ veya adli antropoloğ, fotoğrafçı ve adli arkeoloğların görev alması gerekmektedir. Kosova’da mukim Birleşmiş Milletler Barış Gücü Kayıp Kişiler Biriminin “Exhumation Team” olarak tabir edilen kazı biriminin baz alınarak görev dağılımı yapılması ise yerinde

olacaktır. Bir mezar tespiti ve mezarın açılarak cesetin Post Mortem uygulama için taşınacak olması durumunda, Cumhuriyet Savcısının veya yetkili mahkemenin gerekli emri vermesi gerekmektedir. Hal bu durumda iken söz konusu birimin “Kimlik Tespiti Araştırmaları Sorumlusu” vasıtasıyla ilgili adli makamlar ile koordineye geçmesi gerecektir.

Kolluk Kuvvetleri olayın araştırma ve güvenlik aşamasında görev yapmalıdırlar. Ayrıca mezarların içinde veya çevresinde bulunabilecek herhangi bir delil veya kişisel eşyaların ise bu görevlilerce muhafaza altına alınması gerekmektedir.

Adli antropolog veya patologun görevi ise bulunabilecek kemiklerin herhangi bir hayvana mı yoksa insana mı ait olduğunu olay yerinde belirlemek ve bir mezar içerisinde kaç ceset olduğunu belirleyerek usulüne uygun şekilde bu kalıntıların toplanılmasını sağlamak olacaktır. Felaket olur olmaz duruma müdahale edilirse bu iki görevlinin bu aşamada görev almasına gerek olmayabilir. Malumları olduğu üzere, 1999 yılında ki deprem felaketinde birçok vatandaşımız toplu şekilde defnedilmiştir. Her hangi bir adli dava konusu (vesayet, miras vb.) bu mezarlardan bir veya birkaçının açılması söz konusu olur ise bu iki görevliye çok büyük işler düşeceği aşikardır.

Ülkemiz üniversitelerinde henüz bir enstitü olarak kendisine yer bulmuş olmayan Adli Arkeoloji uzmanlığına sahip kişilerin görevinin ne olacağını ise Kosova örneği ile açıklamanın konunun anlaşılabilmesi için daha uygun olacağı değerlendirilmesiyle;

Kosova’da görev yapan Barış Gücü-Kayıp Kişiler Birimi-Kazı Timi içerisinde Adli Arkeolog görev yapmaktadır. Kazı Timi araştırmalarını yaparken 1999 yılında vukuu bulan olaylara ilişkin şahitler ve bilgisine başvuru alan diğer kişilerden derledikleri bilgiler ışığında toplu mezarlarının yerini tespit etmektedirler. Derlenen bilgilerde genellikle bir dağ yamacı veya düzlük bir alan gösterilerek cesetlerin oralara gömüldüğü beyan edilmektedir. Arazinin büyüklüğü neticesi her

tarafın kazılması ve aranması mümkün olamamaktadır. Burada Adli Arkeoloji uzmanlığı devreye girerek toprağın şekil ve yapısını araştırarak, daha önce kazılmış olması kuvvetle muhtemel yerler belirlenmektedir. Bu şekilde hem iş gücü ve hem de zamandan tasarruf edilmektedir.

Ülkemiz gibi büyük coğrafyaya sahip bir alan değerlendirildiğinde bu uzmanlık alanının ise ivedilikle hayata geçirilmesinde fayda olacağı açıktır.

3.5. Morg Birimi

Ceset tespit biriminin çalışmalarını bitirmeleri neticesinde cesetleri ve bulunan delillerin ilk aşamada teslim edileceği yer morgdur. Bu birimde Post Mortem uygulamalarını yapacak uzmanlar yanında, otopsi teknisyenleri ve kişisel eşyaların DVI veritabanına girilmesinde görev alacak kolluk kuvvetleri mensuplarının yer alması gerekmektedir.

Daha önce de bahsedildiği gibi cesetlerin zaman geçtikçe bozulmaları kimliklendirme işlemlerini zorlaştırmaktadır. Otopsiyi gerçekleştiren uzmanın yanında görev alacak kolluk kuvveti mensubu, hazırlanacak otopsi raporunu DVI formlarına geçirebilecek seviyede bilgi sahibi olmalıdır. Sözü ettiğimiz felaketlerde kurban sayısı bazen binleri, bazen onbin veya yüzbinleri bulmaktadır. Bu durumda otopsiye gerçekleştiren her uzmanın otopsi raporunu DVI Post Mortem Formlarına geçirmesi mümkün görülmemekle beraber, bu formların kullanılması ayrı bir uzmanlığı gerektirecektir.

Hazırlanan otopsi raporu kolluk kuvvetleri tarafından ivedilikle DVI formlarına geçirilecektir. Bu noktada kişisel eşyaların tarifi konusu önem arz etmektedir. DVI formlarında kişisel eşyaların tarifine ilişkin bilgiler bulunmaktadır. Bu formların her kullanıcı tarafından titizlikle takip edilmesi kimliklendirmenin süratli bir şekilde gerçekleştirilmesine katkıda bulunacaktır.

3.6. Ölüm Öncesi Bilgileri (AM Bilgiler) Toplama Birimi

Yukarıdaki bölümlerde de vurgulandığı gibi, globalleşen dünyada insanların gerek ticari ve gerekse turistik maksatlı ziyaretleri yaygınlaşmaktadır. Hatırlanacağı üzere Tayland'daki Tsunami felaketinde Türk vatandaşlarından da hayatına kaybedenler olmuştur. Diyarbakır'da meydana gelen uçak kazasında ise bir Finlandiya vatandaşının hayatını yitirdiği malumdur.

Her ne kadar felaket sonrası cesetler üzerinde gerekli incelemeler yapılabilse de, kurban yakınlarından veya kurbanı en son gören diğer kişilerden kurbanla ilişkin bilgiler alınamaz ise kimliklendirme çok zor olacaktır. Burada akla DNA testi yardımıyla kimliklendirme gelecektir. Fakat bu testin maliyeti ve karşılaştırma yapılabilecek örnek sayısı değerlendirildiğinde, evveliyatında diğer yöntemler ile kurbanın kimliklendirmesinin gerçekleştirilmesine çalışılması birçok ülke için tercih edilen bir yöntem olacaktır.

Bu durumda otopsi sonrasında elde edilecek ölüm sonrası bilgilerin (PM) karşılaştırılabileceği çeşitli bilgilere ihtiyaç olacaktır. Söz konusu bilgilerin kurban yakınlarından toplanması, tasnif edilerek Kimlik Tespit Merkezine iletilmesi görevlerini ise bu birim yürütecektir. Bu birim kimlerden oluşacak ve bilgileri nasıl toplayacaktır?

Bir felaket durumunda -1999 depremi gibi- vukuu bulan bölgenin normal nüfusundan daha fazla veya daha az sayıda kurban ile karşılaşılabilir. Bu da insanların dolaşımaları neticesi sayılarda farklılıklar olabileceğini gösterir. Ülkemiz gibi büyük bir coğrafyaya sahip ve herkesin istediği yere yerleşme hürriyeti olan ülkelerde kurban yakınlarının kilometrelerce uzakta olabileceği düşünüldüğünde, kurban yakınlarının ilk olarak en yakın devlet kurumuna başvuracakları öngörülebilir. Örneğin İstanbul'da olabilecek bir felakete ilişkin Şırnak'tan kurban yakınlarının başvuruda bulunabileceği, kabul edilmesi gereken bir gerçektir.

Bu durumda DVI Temel Eğitimi almış kişilerce toplanması gereken Ölüm Öncesi Bilgilerin (AM) sadece merkezde veya olay yerinde mukim görevliler tarafından mı toplanmalı yoksa e-devlet uygulamasına geçen ülkemizde kurban yakınlarınca kendilerine en yakın merkeze başvurarak mı toplanmalıdır?

Şüphesiz ki kendilerine en yakın olan merkeze başvurmaları daha akılcıdır. Bu halde doğru adresin kolluk kuvvetleri olması gerek personel ve teçhizat gerekse imkanlar açısından daha uygun olacaktır.

Kolluk kuvvetleri mensupları arasından olay yeri eğitimi almış personele Ölüm Öncesi (AM) Bilgiler Formu Doldurulması eğitimi verilerek söz konusu problem ortadan kaldırılabilecektir. Felaket sonrası kurban yakınlarından alınacak bilgiler muvacehesinde doldurulacak formların Kimlik Tanımlama Merkezi Birimine faks veya elektronik posta ile iletilmesi gerekmektedir. Her ne kadar Ölüm Öncesi Bilgileri Toplama Biriminde kolluk kuvvetleri mensuplarının görev alması gerekmekte ise de, beraberlerinde psikolog ve ilk yardım ekibinin olmasında da fayda bulunacaktır.

3.7. Kimlik Tanımlama Birimi

Yapılan çalışmaların sonucunu gerçekleştiren ve en önemlisi olduğu kabul edilen kimlik tanımlama merkezinin görevi, isminden de anlaşılacağı üzere eldeki veriler ışığında cesetlerin karşılaştırmalı olarak kimlik tespitini gerçekleştirmektir. Bu birimde Ölüm Öncesi Bilgileri Toplama Biriminden gelen bilgiler ve Morg Biriminden gelen Ölüm Sonrası bilgilerin DVI Sisteminde kullanılan ve temel esası karşılaştırma olan veritabanına girişler yapılır.

Söz konusu veri girişleri tamamlandıktan sonra görevliler karşılaştırma yapmaya başlarlar. Burada önemli olan husus, verilerin bilgisayar ortamına en hızlı bir şekilde girişini gerçekleştirmek ve arşivlemenin ise en yeni tekniklerle yapılmasını sağlamaktır.

Veri girişi tamamlandıktan sonra eleme yöntemiyle sonuca ulaşılması doğru olacaktır. Eliminasyonun nasıl yapılacağını basit bir şekilde aşağıdaki örnekle açıklamak uygun olacaktır.

Kurgu bir senaryo ile bir uçak kazasının olduğu ve facianın meydana geldiği yerde bütün cesetler ve delillerin toplanıp, numaralandırılıp belgelendirildikten sonra, otopsi işleme geçildiğini varsayalım. Bulunan cesetlerin hepsinin otopsilerinin yapıldığı ve ölüm sonrası bilgilerin (PM) Morg Timince hazırlandığı, ölüm öncesi bilgilerin (AM) ise kurban yakınlarından derlenerek her ikisini de veritabanına girildiği değerlendirilmesiyle Kimlik Tanımlama Merkezi görevlileri araştırmalarına başlamalıdır. Bu aşamada otopsi raporlarının da DVI Formlarına geçirilmesi gerekmektedir. Ölüm sonrası formlar (PM) doktor olmayan kişilerin de rahatlıkla anlayabileceği bir şekilde düzenlenmiştir. Otopsi raporlarından DVI Formlarına bilgilerin aktarılması, bu konuda eğitim almış kişilerce yapılmalıdır (Kosova'da bu aktarma işlemi hali hazırda DVI eğitimini almış kolluk kuvvetlerince gerçekleştirilmektedir).

Söz konusu örneğimizde otopsi işlemi yapılmış bir cesede (C-1) ilişkin bilgileri doktor olmayan birinin anlayabileceği şekilde özetlersek; Cesedin 25-30 yaşları arasında, 165 –170 cm uzunluğunda, 70-75 kg ağırlığında bir erkeğe ait olduğu, ceset yanmış vaziyette olduğu için kimlik tanımlamasının yapılamadığı, diş incelemesinde alt çenede bir köprüsü bulunduğu, üst çenedeki ön dişlerinin arasının açık olduğu, kişinin Swatch marka metal kordonlu bir saatinin olduğu ve sağ bileğinde takılı olarak bulunduğu, sağ üst çenedeki dişlerinin birinde dolgu olduğu bilgileri derlenmiştir.

Ölüm öncesi bilgilerin (AM) ailelerden derlendiği de varsayılarak bir eliminasyon tablosu yapıldığında; elimizde aynı yaş aralığına uyan 10 kurban bulunduğu, bunlardan 4'ünün erkek, ağırlıkları ve fiziksel özellikleri de göz önüne alındığında bu 4 erkek kurbanın aradığımız kıstaslara uyduğunu görmekteyiz. Bu veriler ışığında yapılması gereken eliminasyon tablosu aşağıdaki şekilde olmalıdır.

	YAŞ	KG	BOY	DIŞ DURUMU	KİŞİSEL EŞYALAR
C-1	25-30	70-75	165-170	Alt çenede köprü Üst çene ön dişler arası açık Üst çene sağ tarafta dolgu	Swatch marka metal kordonlu saat. Sağ bilekte.
X	27	60-70	170	Üst çene ön dişlerinin arası açık, eksik dişi yok.	Saati var. Ama sol koluna takar
Y	26	65	168	Altta bir köprüsü var Üst dişlerinin arası açık	Swatch marka metal kordonlu saati var babasının doğum günü hediyesi
Z	30	75	165	Dişlerinde eksikler var	Deri kordonlu saati var.
Q	28	70	170	Ön dişler protez	Metal kordonlu saat

Bu eliminasyon tablosu ışığında, aranan cesedin gerek boy, kilo, diş yapısı ve şahsi eşyaları bakımından Y şahsı olabileceği düşünülmektedir.

Her ne kadar DNA incelemelerinin kimlik tanımlamadaki önemi açıksa da, genel DVI prosedürleri açısından diğer kimlik tespit yöntemlerinin birlikte ve birbirini destekleyerek kullanılması, kimlik tespit sonuçlarının daha etkin ve hızlı bir şekilde sonuçlanmasını sağlayacaktır.

Yukarıda belirtilen eliminasyon tablosu Kimlik Tanımlama Merkezi görevlisi için bir yol haritası çizmektedir. Her ne kadar burada çok basite indirgenmiş olarak belirtilmişse de genel çalışma mantığını açıklamaktadır.

Bu aşamadan sonra ilgili görevli konuyu derinlemesine inceleyecek ve doğru kimliklendirmeye mümkün olan en kısa sürede ulaşmaya çalışacaktır.

Peki, kimliklendirme neticesi ne yapılacaktır? Doğru kimliklendirme yapılması neticesi kurban yakınları ile görüşmeler yapmak ve kimliklendirmenin hangi şekillerde yapıldığını anlatarak, cesedin aileye teslimine ilişkin süreci tamamlamak olacaktır.

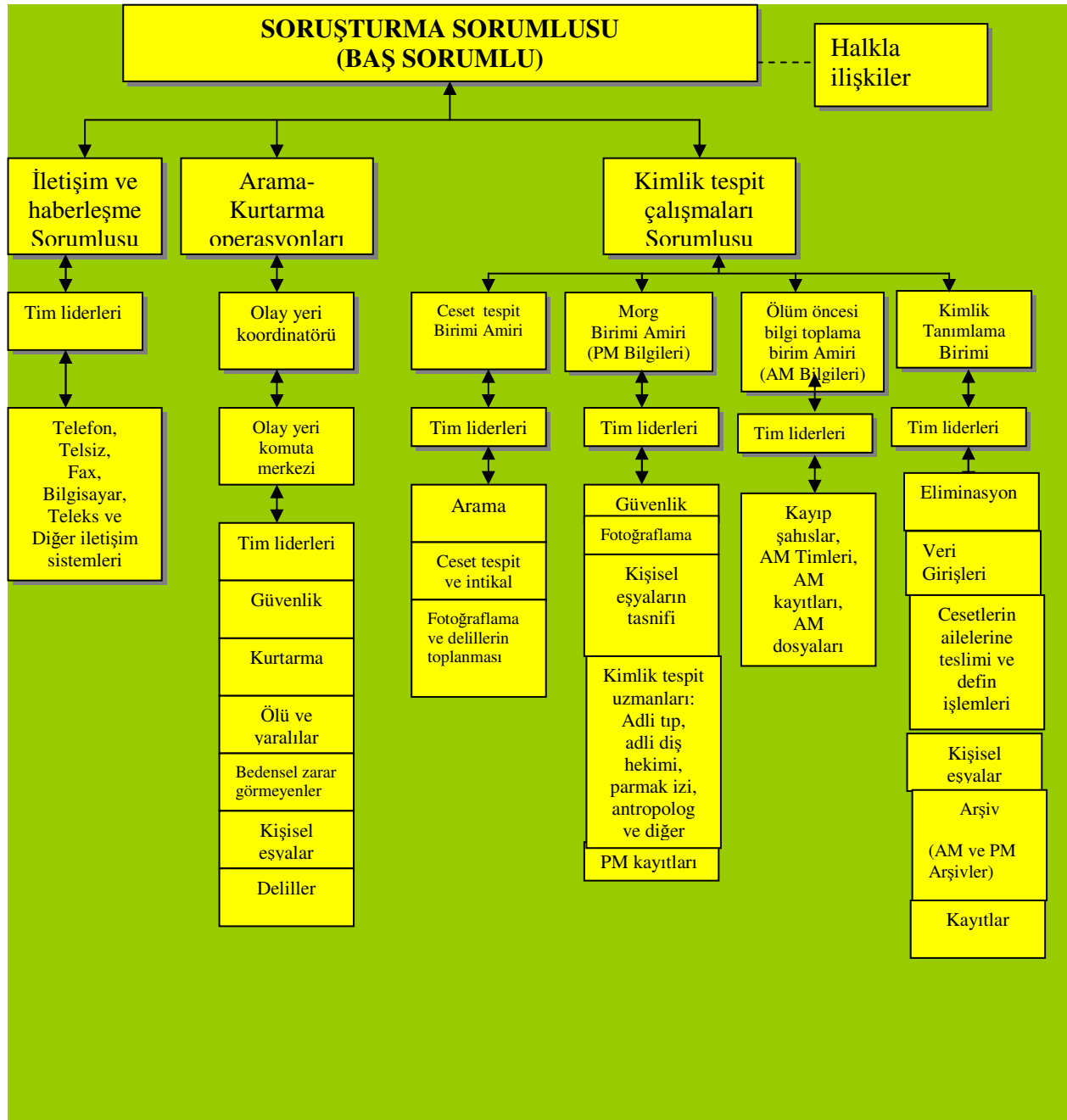
Bu esnada kurban yakınları cesedi görmek veya bazı durumlarda (savaş, Kosova örneği) kurbanın nasıl öldüğü konusunda sorular sorabileceklerdir. Her iki durumda da kurban yakınlarını refuse etmek gerekmekte, fakat bunun uygun bir dille

gerçekleştirilmesi elzemdir. Bazı durumlarda cesetten geriye sadece kemikler veya tanınmayacak bir biçimde kalıntılar kaldığı ortadadır. Kendilerine kaybettikleri yakınlarını zihinlerinde iyi günlerde olduğu gibi hatırlamanın daha yerinde olduğu anlatılmalıdır. Bu görevi kesinlikle konuya ilişkin eğitim almış uzman kişilerin gerçekleştirmesi gerecektir.

Diğer yandan, cesetlerin aileleri tesliminde, ailenin sahip olduğu etnik durumun da göz önüne alınması zorunludur.

DVI Sistemi aynı zamanda kayıp kişilerin bulunabilmesi ve sahipsiz cesetlerin kimliğinin tanımlanmasına ilişkin olarak kullanılabilir. Bununla birlikte gaiplik ve vesayetle ilgili ortaya çıkabilecek sorunların giderilmesi ancak DVI prosedürlerinin etkili olarak kullanılması ile mümkün olacaktır.

3.8. Ülkemizde Oluşturulacak Felaketlerde Kimlik Tespiti (DVI) Timleri İçin Önerilebilecek Organizasyon Şeması

Her ne kadar yukarıda belirtilen organizasyon şeması bir felaket durumunda görev alacak bütün organları içermekteyse de, “Felaketlerde Kimlik Tespiti Timleri”nin (DVI) organizasyonu bakımından Kimlik Tespiti Çalışmaları Sorumlusu bölümü genel anlamda DVI Sistemi Organizasyonu için temel olarak alınabilecektir. Söz konusu şemanın bu denli kapsamlı verilmesinin nedeni, DVI Timlerinin diğer organlarla ortak çalışması gerekliliğini ortaya koyabilmek açısındanadır.

4. TARTIŞMA

4.1. Bazı Ülkelerde DVI Timlerinin Yapılanması

Tezimin başlangıcından bu bölüme kadar “Felaketlerde Kimlik Tespiti Timleri”nin (DVI) belli bir standardizasyon içerisinde ülkelerin ihtiyaçlarına binaen farklılıklar gösterebileceğini vurgulamıştım. Genel anlamda bu timlerin (DVI) çalışma prensipleri ve oluşumları benzerlikler içermekte olup, İnterpolün de önerisi bu şekildedir. Bunun nedeni, oluşan büyük çaplı felaketlerde uluslararası söz konusu timlerin ortak çalışmalarının gerekliliğidir (Tayland – tsunami örneği gibi).

Ülkemizde ilgili kurumlarca gerçekleştirilen toplantılar neticesi “Felaketlerde Kimlik Tespiti Timleri”nin (DVI) kurulmasına yönelik görüş birliğine varılmış ise de ilk iş olarak isimlerinin F2K olarak belirlenmesi ortaya çıkmıştır. Söz konusu F2K Timlerinin ülkemiz içerisinde bu isimle görevlerini sürdürmelerinde herhangi bir sakınca görülmemekle beraber, uluslar arası gerçekleştirilecek bir operasyon esnasında ise “Turkish DVI Team” (Türk DVI Timi) ismini kullanmalarının kavram kargaşasını ortadan kaldıracağı değerlendirilmektedir.

Bu aşamada, farklı ülkelerde hali hazırda görevlerini sürdürmekte olan “Felaketlerde Kimlik Tespiti Timleri”nin (DVI) yapılanmalarının incelenmesinde yarar görülmektedir. Böylelikle incelenecek ülkelerin deneyimlerinden yararlanma ve ortaya çıkabilecek sorunların çözümüne ilişkin farklı bakış açılarının kazanılabileceği değerlendirilmektedir.

4.1.1. Belçika Felaketlerde Kimlik Tespiti Timleri (DVI) Yapılanması

Bilindiği üzere bir felaket olduğunda, polis servisleri birçok farklı eylemlerde bulunmak durumundadır. Bu meyanda 05 Ağustos 1982 tarihli Belçika Kolluk Kuvvetleri Kuruluş Kanunu 17.maddesinde felaket durumunda kolluk kuvvetlerinin görevleri belirtilirken, bazı özel durum ve koşullarda kurbanların kimliklendirilmesinin yerel kolluk kuvvetinin veya Belçika Jandarma Teşkilatının uhdesinde olduğu belirtilmektedir. 1990 yılında ise İçişleri Bakanlığı yönetmeliği (bildirgesi) ile mağdur/kurban kimliklendirilmesi işinin Belçika Kolluk Kuvvetlerinin (Jandarma) asil görevi olduğu belirlenmiştir.

İlk olarak 1978 yılında İspanya'nın Los Alfaques'deki kamp alanında 38 Belçika vatandaşının ölümüyle sonuçlanan tanker kazası/patlama neticesinde Belçika Kolluk Kuvvetleri, kurbanların kimliklerinin belirlenebilmesi için sistematik bir tutum benimsemiştir.

Belçika DVI Timleri Jandarma Teşkilatından gelen ve çeşitli birimlerde çalışan 70 kadar personelden oluşmaktadır. Hali hazırda normal görevlerini yapan bu kişiler herhangi bir felaket durumunda olay yerine ivedilikle sevk edilirler. Bu görevliler, gönüllüler arasından temel DVI eğitimini almışlardan seçilmişlerdir. Bu görevliler için ayrıca yıllık tekrar eğitimleri de planlanmaktadır.

Herhangi bir felaket durumunda yerel kolluk kuvvetlerinin (jandarma) talebi doğrultusunda, adli makamlar ve yönetim birimleri ile yapılan değerlendirme toplantısı neticesi, Jandarma Genel Komutanının DVI Timleri Komutanının görüşünü aldıktan sonra söz konusu timleri bölgeye sevk etmesi ile gerekli çalışmalar başlamaktadır. DVI Timleri görev ve sorumluluk açısından görevlendirildikleri bölgedeki yerel Jandarma Kuvvetleri Komutanına bağlı olarak görev yapmaktadırlar. Gerektiğinde bu DVI Timleri bölgedeki yerel kuvvetlerden takviye edilebilmektedir.

Söz konusu DVI Timleri, Adli Tıp Kurumu (patolog, odontolog) Kızıl Haç, Arama ve Kurtarma Timleri, Adli Makamlar ile kendi uzmanlıklarına göre ortak çalışmalar yapmaktadırlar (The Belgian Disaster Victim Identification Team, 1997).

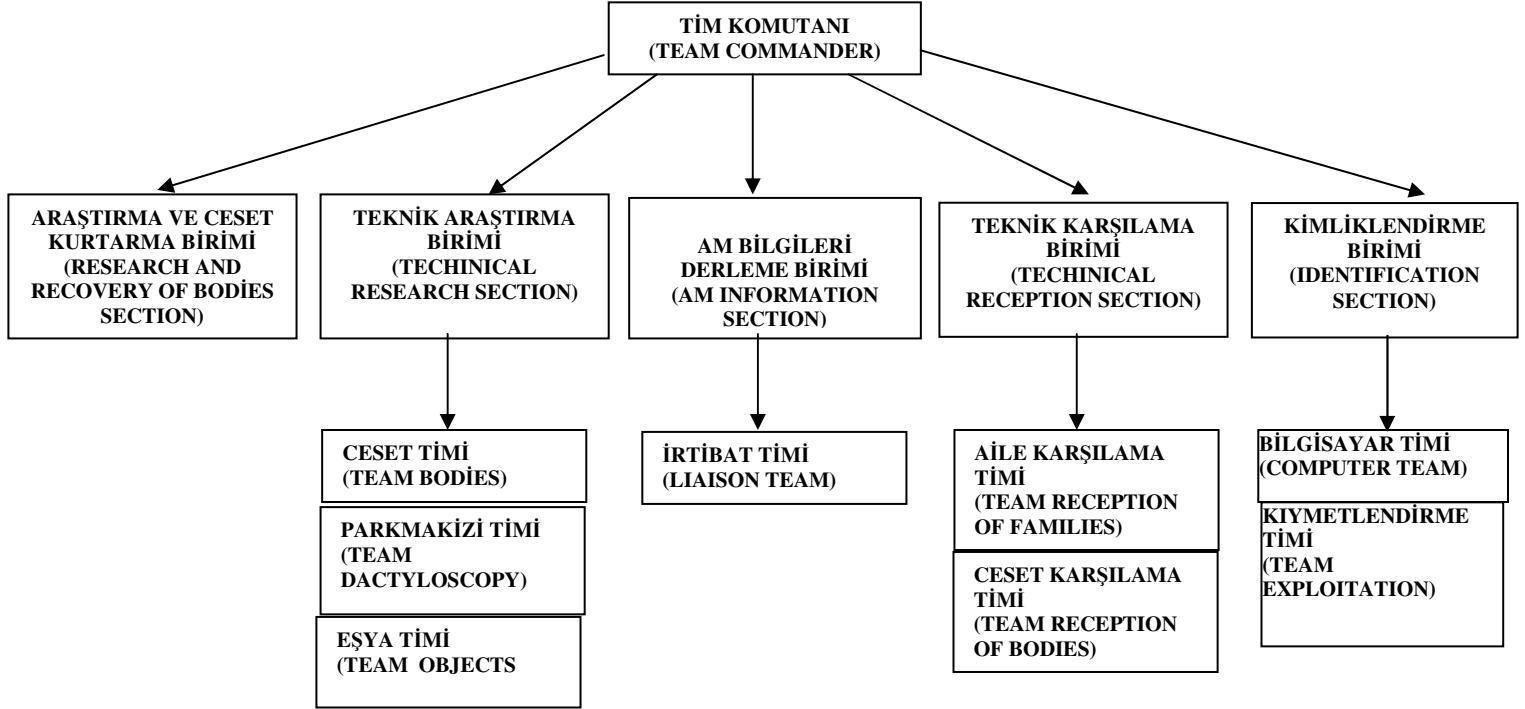
4.1.1.1.Çalışma Süreçleri

Herhangi bir felaket durumunda Belçika'da alarm süreci denilen bir sistem kullanılmaktadır. Bu sisteme göre felaket durumunu haber alan görevli konuyu ivedilikle DVI Timinin liderini (komutanını) bilgilendirir. Tim komutanı ivedilikle olay yerine giderek duruma ilişkin bilgi alır ve DVI Timinin olaya müdahalesini gerektirecek hadiseleri inceler.

Tim komutanı bu görevi yürütürken daha önceden irtibat bilgileri bulunan tim üyeleri konudan haberdar edilir ve kendi hali hazırda görev yapmakta oldukları birim tarafından, tim komutanından gelecek görevlendirmeye kadar teçhizatlarıyla beraber hazır durumda tutulurlar.

Belçika toprakları içerisinde bir felaket olması durumunda söz konusu timin olay yerine intikali için gerekli süre azami 6 saat ile belirlenmiştir. Eğer yurt dışında Belçika vatandaşlarının içinde bulunduğu bir felaket olursa, hükümet farklı bir plan uygulayarak, bir keşif timini bölgeye gönderir. Bu timde dış işleri bakanlığından bir yetkili, değişik araştırma ve kurtarma ekiplerinden yetkililer yardım için olay yerine gönderilir.

4.1.1.2. Organizasyon Şeması

Şekil 4.1. Belçika Felaketlerde Kimlik Tespiti Timleri (DVI) organizasyon şeması (The Belgian Disaster Victim Identification Team, 1997).

4.1.1.2.1. Araştırma ve Cesetleri Kurtarma Birimi

Bazı felaketlerde kurbanların vücutlarında parçalanmalar meydana gelmekte ve ilk iş olarak bunların olay yerinde toplanması gerekmektedir. Söz konusu görev bu timin bir görevi olup, timler halinde çalışırlar. Her tim üç kişiden müteşekkil bir halde çalışır ve tim lideri ise adli jandarma olarak karşımıza çıkmaktadır. Tim oluşumu adli jandarma, fotoğrafçı ve cesedi kurtarmadan sorumlu kişidir.

Cesetler toplanırken bunların bir merkeze nakil işleminin ise gerçekleştirilmesi görevini genellikle gönüllüler yerine getirmekte olup, burada uluslararası bir organizasyon olan Kıızıl Haç Gönüllülerinden faydalanılmaktadır.

Bir felaket durumunda arama ve kurtarma timlerinin öncelikli görevi yaşayanları kurtarmak olduğu için hayatını kaybetmişlerin olay yerinden alınması görevi bu time aittir.

Cesedin durumu, bulunduğu yer, herhangi bir eşyası gibi delillerin kimliklendirmeye yardımcı olabileceği değerlendirilerek, cesetlerin taşınması ve fotoğraflanmasının bu tim tarafından gerçekleştirilmesi daha uygundur.

4.1.1.2.2. Teknik Araştırma Birimi

Bu birim Araştırma ve Cesetleri Kurtarma biriminden gelen bilgiler ışığında otopsi raporlarının tamamlanmasını temin eder. Bir Yönetim ve Kayıt Ofisi yanında çeşitli araştırma timlerinden müteşekkilidir.

Araştırma ve Cesetleri Kurtarma Biriminden gelen cesetlerin devralınması işlemini adli makamlar tarafından atanan adli tıp uzmanı ve adli odontolog tarafından gerçekleştirilir.

4.1.1.2.2.1. Ceset Timi

Bu tim cesetlerin genel anlamda otopsi öncesi ve sonrasındaki durumlarını DVI formlarındaki ilgili bölgelere kaydetmekle mükelleflerdir. Otopsi başlamadan önce üzerindeki kıyafetlerin tanımı ilgili görevli tarafından yapılarak, otopsi sonuçları patalog tarafından, diş durumu ise odontolog tarafından söz konusu formun ilgili bölümlerine girilir.

Tabii ki burada da bir fotoğrafçı olması ve cesedi her aşamada fotoğraflaması gerekmektedir. Özellikle otopsiye başlanılmadan cesedin çıplak ve giyinik halde fotoğraflanması ve fotoğraflarda verilmiş numaraların da görünmesi gerekmektedir.

Otopsi işleminden sonra cesedin bozulmadan korunması için gerekli işlemler de yine bu tim tarafından yapılır.

4.1.1.2.2.2. Parmak İzi Timi

Parmak izi timleri genellikle polis servislerinin parmakizi alınması için kullandıkları metotları kullanarak cesetlerden parmak izi alırlar. Alınan bu parmak izleri kimliklendirme için kullanılabilir.

4.1.1.2.2.3. Eşya Timi

Cesetlerin üzerinde bulunan kıyafetler, mücevherler ve diğer objeler bu tim tarafından toplanacak, fotoğraflanıp DVI formlarının ilgili bölümlerine kaydedilecektir. Aynı zamanda kişisel eşyaların korunması da bu timin görev alanı içerisindedir. Kurbanların kişisel eşyalarının yakınlarına teslim edilmeden önce (gerekli ise) yıkanması işlemi de yine bu tim tarafından yerine getirilir.

Teknik Araştırma Biriminin yukarıda maruz timleri ile çalışmasının neticesi DVI Ölüm Sonrası (PM) Formlarının doldurulması mümkün olacaktır. Doldurulan

bu formlar daha sonra veritabanına girilerek, Kimliklendirme Birimine teslim edilir. Kurbanların değerli eşyaları Teknik Karşılama Birimine teslim edilir.

4.1.1.2.3. Ölüm Öncesi (Ante Mortem=AM) Bilgileri Derleme Birimi

Bir felaketin bildirilmesinden hemen sonra bu timin görevi başlar. Ante Mortem Bilgiler ile Teknik Araştırma Biriminden gelen bilgilerin (Post Mortem Veriler) karşılaştırılması sonucu kimliklendirme yapılabilir.

Bu timin çalışmaları esnasında birinci sırayı, potansiyel kurbanların listesini oluşturmak ve/veya temin etmek gelir. Çalışmalarına öncelikle felaket bölgesinde bulunan ya da tedavileri için hastaneye gönderilen yaralılarla mümkün olduğu çerçevede görüşmeler yaparak başlarlar. Ayrıca bölgeye veya hastane çevresine akın eden kurban yakınları ile de görüşmeleri gerçekleştirmek amacıyla timler halinde çalışırlar.

4.1.1.2.3.1. İrtibat Timleri

Kayıp kişilerin listesini oluşturabilmek adına gönüllülerden oluşur ve Bilgi Merkezi tarafından görevlendirilir. Bu merkez özel olarak eğitilmiş Kızıl Haçın Acil Müdahale Servisi görevlileri tarafından yürütülür. Çünkü felaket durumunda polis ve jandarmanın yapmakla mükellef olduğu birçok görev vardır ve genel manada özel olarak eğitilmiş gönüllülerin bu timlerde görev alması akla daha yatkındır.

Kızıl Haç çalışanları, psikologlar, kamu çalışanları, bilgisayar mühendisleri, kıdemli sekreterler ve acil sosyal müdahale servisi görevlileri bu timde ortak bir şekilde çalışırlar.

Oluşturulan bilgi merkezine gelen kurban yakınlarından veya çevredeki hastanelere kuryeler göndererek oraya gelen kişilerden bilgiler almaya çalışırlar.

Çalışmaları neticesinde “Afete Karışan Muhtemel Kişilerin Listesi”ni oluşturmayı amaçlarlar. Oluşturulan bu listelere göre kayıp olduğu bildirilen kişilerin

temin edilen adreslerinin kontrol edilebilmesi için ilgili Jandarma ekipleri ile kontak kurarak, söz konusu listede kayıp olarak belirtilen kişinin gerçekten kayıp olup olmadığını araştırırlar.

Bu araştırmalar neticesinde listede bulunan ve kesin olarak afete karıştığı tespit edilen kişilere ilişkin Ölüm Öncesi (AM) Bilgilerin derlenmesi görevi ortaya çıkar ve bu görevde daha önce DVI Sistemi Temel Eğitimini almış kişilerce DVI Ölüm Öncesi (AM) Formlarına girilir.

Ölüm Öncesi (AM) Bilgileri Derleme Timinin ana görevi söz konusu ölüm öncesi bilgiler formlarının (AM) detaylı bir şekilde doldurulmasını temin etmektir. Potansiyel kurbanların resimlerinin temin edilmesi, parmak izi kayıtlarının araştırılması ve gerekli olması durumunda DNA analizi için ailelerden kan örneklerini temin etmek de bu timin görevidir.

Aynı zamanda bu tim, mağdur yakınları ile DVI Timleri arasında koordineyi temin etmekle mükelleflerdir. Aileler ile yapılacak her türlü görüşmelerde, mümkün olduğu nispette, güven duygusunun kaybolmaması için ailenin ilk muhatap olduğu tim üyelerinin görüşmeleri yapması ise bir kural haline getirilmiştir.

4.1.1.2.4. Teknik Karşılama Birimi

4.1.1.2.4.1. Aile Karşılama Birimi

Felaketin ilk saatlerinde bu birim, mağdur yakınlarını karşılayarak, oluşan felaketin acılarının üstesinden mümkün olduğunca çabuk gelebilmeleri için onlara gerekli bilgileri vereceklerdir.

Söz konusu birimde aileler ile yapılacak görüşmelerde gerekli tıbbi yardımda bulunmak üzere, tıp doktoru ve psikologun bulunmasına özen gösterilmektedir. Ayrıca bu birim, mağdur yakınları ve aileler ile Ölüm Öncesi (AM) Bilgiler

Biriminin kontak kurmasına yardımcı olarak, bu bilgilerin toplanmasına da yardımcı olmaktadır.

4.1.1.2.4.2. Ceset Karşılama Birimi

Ceset Karşılama Birimi, cesetlerin nakledildiği geçici yerden sorumlu olarak görevlerini yapmaktadırlar. Teknik Araştırma Biriminden gelen, otopsi yapılmış cesetlerin muhafazasında da rol alırlar.

4.1.1.2.5. Kimliklendirme Birimi

Yukarıdaki bütün birimlerin görevlerini yerine getirmelerinden sonra DVI Sisteminin en önemli birimi olan kimliklendirme biriminin görevi başlayacaktır. Bu birim iki ana ekip (birim) tarafından organize edilir.

4.1.1.2.5.1. Bilgisayar (Ekibi) Birimi

Bilgisayar ekibi İnterpol tarafından üye ülkelere önerilmiş olan ve Danimarka menşeli bir yazılım firması tarafından özel olarak geliştirilmiş olan Uluslararası DVI programını kullanmaktadırlar. Söz konusu program verilerde araştırma ve otomatik karşılaştırma sağlamaktadır.

DVI Timleri için “Ölüm Öncesi ve Sonrası” (AM ve PM) verilerin karşılaştırılması büyük önem arz etmektedir. Karşılaştırmanın her iki yönde de yapılabilmesi gerekmektedir. Elde olan bir cesedin, hakkında kayıp ihbarında bulunulan bir kişi olduğu veya kayıp kişinin diğer cesetler arasında olduğunun bulunabilmesi önemlidir.

Söz konusu programın çalışma şekli kısaca şöyle özetlenebilmektedir. Alan alan her veri başka bir veri ile karşılaştırılır. İlk sonuç her karşılaştırılma neticesinde güncelleştirilir. Eğer karşılaştırma negatif ise bilgisayardan gelecek skor azalmaya

başlar ve pozitifse artar. Karşılaştırma neticesinde iki verinin birbirine ne kadar benzediğini gösteren toplam skor elde edilir.

Eğer tam bir zıtlık durumu var ise (erkek ve kadın kayıplar) veri karşılaştırması durur ve sonuç sıfır olur. Karşılaştırma sonunda karşılaştırılan verileri aza doğru göstermektedir. En çok benzerlik gösteren veriler muhtemel olması düşünülen son skorla ekranın en üstünde gösterilir. Karşılaştırma programının spesifik bir yolda işlemesine önem verilmelidir. Karşılaştırmanın olasılığı belirli değerlere göre elde edilen son skorun hesaplanması sırasında dikkate alınır. Skor, potansiyel maksimum sonuca göre yüzdelerle ifade edilir.

4.1.1.2.5.2. Kıymetlendirme Birimi

Ölüm Öncesi (AM) ve Ölüm Sonrası (PM) verilerin bilgisayar tarafından karşılaştırılmasının gerçekleştirilmesi neticesi, elde edilebilecek olumlu kimliklendirmeye ilişkin gerekli manuel araştırmaların yapılması görevini bu birim yapacaktır. Ölüm Öncesi ve Ölüm Sonrası verileri tekrar inceleyerek eliminasyon tablosu yapacaklar ve gerektiğinde ilgili diğer birimlere başvurarak neticeye ulaşmaya çalışacaklardır.

4.1.1.2.5.3. Kimliklendirme Biriminin Kullandığı Tanımlama Metotları

Söz konusu birim kimliklendirmeye gerçekleştirirken 3 ayrı veri grubunu kullanmaktadır.

- 1- Polis ve Medikal – Yasal Veriler
- 2- Diş Durumuna İlişkin Veriler
- 3- DNA Analizi

Polis verileri cesedin üzerinde bulunan giysi, takı ya da başka bir objenin (döğme, piercing vb.) betimlenmesi demektir. Bu aynı zamanda vücutta bulunan diğer tanımlayıcı özellikler anlamına gelmektedir.

Medikal – yasal veriler ise medikal inceleyici (patolog, adli tıp hekimi) tarafından dahili, harici veya röntgen (X-Ray) incelemeleri neticesinde toplanabilir.

Diş verileri ise kurbanın diş durumunun tam olarak betimlenmesi anlamına gelmektedir. Söz konusu görevi ise Adli Diş Hekimi yerine getirmelidir. DNA analizi ise en sonunda yapılacak analizleri ifade etmektedir.

Uygulamada Kimliklendirme Birimi Sorumlusu (Şefi), atanması yapılmış patolog ve adli odontolog DVI Timi Şefi ile bir araya gelerek “Kimliklendirme Komisyonu”nu oluştururlar. İlgili bütün birimler bir kimlik üzerinde uzlaşınca cesedin kimliklendirilmesi gerçekleştirilmiş olur. Herhangi bir kuşku durumunda ise kimliklendirme gerçekleşmeden önce DNA Analizi uygulanır.

Yukarıda belirtilen çalışmaların neticesinde oluşturulan komisyon elindeki verileri ilgili mahkemeye veya kuruma sunar ve sonuç onaylanır. Daha sonra yapılacak işlem, cesedin ailelere verilmesidir ki burada da Kızıl Haç ekiplerinden azami ölçüde faydalanılmaktadır.

Sonuç olarak, Belçika Felaketlerde Kimlik Tespiti (DVI) Timleri bir felaket durumunda iyi derecede organize olarak bütün kurumlar etkileşim içerisinde bulunarak çalışmalarını gerçekleştirirler. Felaketin durumuna göre timlerin oluşturulması ve çalışmalarında esnek bir politika takip edilmektedir. Vurgulanması gereken en önemli nokta ise kimlik belirleme işinin, kolluk kuvvetleri, patolog, odontolog, Kızıl Haç ve diğer resmi ve özel kuruluşlardan oluşan gerçek bir ekip çalışması olarak tanımlanabileceğidir.

4.1.2. Avustralya Felaketlerde Kimlik Tespiti (DVI) Timleri

Avustralya Felaketlerde Kimlik Tespiti (DVI) Timlerinin kuruluşundaki ana amaç Avustralya vatandaşlarının maruz kaldığı büyük çaplı felaketlerde, kurbanların kimlik tespiti çalışmalarının sistematik bir biçimde yapılabilmesini temin olarak karşımıza çıkmaktadır. DVI sistemi Avustralya tarafından uygulanmaya başlandığı esnada oluşan birçok felakete ilgili kurumların yaklaşımlarında farklılıklar olduğu gözlemlenmiştir.

Söz konusu ülke DVI Timlerinin çalışma esasları incelendiğinde, DVI Timleri Komutanının (Liderinin) tarafımızca önerilen çekirdek kadro yapılanmasını üstlenmiş olduğu gözlemlenmektedir.

4.1.2.1. Tim Komutanının (Liderinin Görevleri)

Merkezde mukim bir şekilde görev yapan DVI Tim Komutanı, toplu bir ölüm vakasını bildiren bir ihbar “Polis Muhabere Merkezi” tarafından alındığında direkt olarak haberdar edilir ve söz konusu olayın DVI ekipleri tarafından devralınmasının gerekli olup olmadığına karar verir. Eğer DVI ekiplerince soruşturma yapılması gerekli ise öncelikle olayın niteliğine göre, daha önceden belirlenmiş ilgili birimleri olay mahalline sevk eder.

Olay mahalline sevk edilen ilk ekip gerekli çalışmalarını yürütürken, direkt olarak komutana bağlı çalışır ve ana merkezde ise takviye ekipler ile gerekli lojistik teçhizatın hazırlanması ve olay yerine iletilmesini temin ise komutanın görevleri arasındadır.

Avustralya DVI Timlerinde fark edilen bir diğer özellik de, oluşan felaketin türü ve ilk belirlemelere göre kayıp olarak bildirilenlerin sayısına göre görev alacak personelin seçilmesi ve görevlerinin belirlenmesi olarak göze çarpmaktadır.

Konuyu daha da açıklamak gerekirse; merkezden gönderilecek görevliler yerine, felaket küçük çaplı ise yerel kuvvetler kullanılmaktadır. Bu da DVI prosedürleri temel eğitiminin birçok birime verildiğini göstermektedir.

Tezimin yukarıdaki bölümlerinde bahsettiğim çekirdek kadronun görevlerini tamamen DVI Tim Komutanı üstlenmiş olup, diğer ilgili birimlerle ise koordine kendisi üzerinden yürütülmektedir.

Avustralya DVI Timlerinin görevlerini yerine getirdikten sonra, psikolojik destek alıp almamalarına karar verecek makam ise yine DVI Tim Komutanı olarak karşımıza çıkmaktadır (www.ema.gov.au/agd/EMA/emaInternet.nsf).

4.1.2.2. Çalışma Prensipleri

Avustralya DVI Timleri çalışmalarını beş (5) aşamalı olarak gerçekleştirmektedirler. DVI Komutanının ilgili timleri sevkini müteakip aşağıda belirtilen sistemli çalışmalar şeklinde kimliklendirmenin en hızlı ve doğru bir şekilde yapılması amaçlanmaktadır.

4.1.2.2.1. Birinci Aşama (Olay Yeri)

Bölgeye ulaşılması neticesi öncelikle felaketin olduğu bölge bir “Olay Yeri” olarak nitelendirilir ve görevli bir polis memurunun herhangi bir olay yerine girmesi esnasında uygulamış olduğu bütün süreçler uygulanır (kişisel güvenlik, olay yerinin güvenliği ve delillerin toplanması vb.).

Olay yerinin fotoğrafları çekilir ve insani kalıntıların konumları kayıt edilir. İnsani kalıntılar etiketlenip (işaretlenip), kaydedilir ve morga nakledilir. Olay yerindeki eşyalar (kişisel ya da diğer) düzgün bir biçimde etiketlenir ve bulunduğu yer kaydedilir.

4.1.2.2.2. İkinci Aşama (Morg)

Morga intikalden sonra insani kalıntılar kayıt altına alınır ve güvenli bir soğuk muhafaza deposuna yerleştirilir. Kalıntılar daha sonra sistematik bir şekilde incelenir. Kullanılan yöntem görsel, fotografik inceleme, parmak izi, radyoloji, odontolojik ve otopsi incelemelerini içermektedir.

Mücevher, şahsi eşyalar ve kıyafetler olay yerinde fotoğraflanır, toplanır, incelenir, temizlenir, tekrar fotoğraflanır ve muhafaza altına alınır. Devamında insani kalıntıların adli tıp yetkilisi tarafından nihai tanımlanması gerçekleştirilir.

4.1.2.2.3. Üçüncü Aşama (Ölüm Öncesi Bilgilerin Derlenmesi)

1 ve 2. aşamalar yürütülürken felaketin türüne göre Ölüm Öncesi Bilgilerin derlenmesine çalışılır. Bir ulaşım aracında oluşan bir kaza neticesi ise yolcu manifestosu ve mahalli polis kanalıyla alınabilecek ayrıntılı kayıp kişi raporlarının tamamlanmasına çalışılır ve olayın muhtemel kurbanları ile alakalı bilgiler toplanır. Toplanan bilgiler kişinin fiziksel tanımı, mücevher ve kıyafetlerinin tanımı, diş kayıtlarını, röntgen kayıtlarını, fotoğraflarını, DNA örneklerini, vb. içermektedir. Derlenen bu bilgiler DVI AM Formlarına işlenir.

4.1.2.2.4. Dördüncü Aşama (Kimliklendirme – Uzlaşma)

Bu aşamada Ölüm Sonrası (PM 2.aşama) ve Ölüm Öncesi (AM 3. aşama) bilgilerin mümkün olduğu nispette karşılaştırılmaları yapılır ve doğru kimliklendirmeye ulaşmaya çalışılır.

Bu karşılaştırmayı yapan görevli tim elemanı (genellikle polis görevlileri) olumlu kimliklendirmeye ulaşılması halinde Adli Tıp Uzmanına söz konusu dosyaları ileterek görüşünü alır ve her ikisinin de mutabık olması durumunda kimliklendirme gerçekleştirilmiş olur. Bu durumda kurbanın cesedi ve varsa kişisel eşyaları yakınlarına teslim edilir.

4.1.2.2.5. Beşinci Aşama – Brifing ve Görevin Muhakemesi

Bu aşama görev bitiminden sonra uygulanan ve DVI Timlerinin karşılaştıkları konuları birbirlerine aktarmalarını temin eden bir seminer (workshop) olarak değerlendirilmektedir. Aynı zamanda DVI Timlerinin olası sağlık problemlerinin tedavisi amacıyla tıbbi ve psikolojik destek alabilecekleri safha da burasıdır. Gerçekleştirilen bu seminer ile uygulanan prosedürler ve aksayan yönleri masaya yatırılarak, gelecekte aynı hataların veya aksaklıkların önüne nasıl geçilebileceğine ilişkin görüş ve öneriler tim mensupları tarafından tartışılır.

4.2. Farklı Ülkelerdeki DVI Sistemlerinin Karşılaştırılması

Yukarıdaki bölümlerde verilmiş olan Belçika ve Avustralya “Felaketlerde Kimlik Tespiti Timleri”nin (DVI Teams) çalışma usul ve esasları yanında, organizasyon yapılarının karşılaştırılması, ülkemiz için önerilen söz konusu timlerin yapılanmasına mesnet teşkil edebilecektir.

Bu bağlamda; incelenen iki ülke DVI Timlerinde de yetki ve kavram karmaşasının yaşanmadığı ve ana amacın kimliklendirmenin doğru ve en hızlı bir şekilde yapılabilmesi olduğu anlaşılmaktadır.

Elde edilen bilgiler ışığında Belçika DVI timleri organizasyonunda beş (5) ana birimin bulunduğu ve görevlerinin belirlendiği gözlemlenmiş iken, Avustralya DVI timlerinin, kimliklendirme operasyonlarına beş aşamada yaklaştıkları gözlemlenen bir diğer husus olarak karşımıza çıkmaktadır.

Belçika DVI Timleri yapılanmasında en çok dikkat çekici unsur, ülkemizde hala hangi kurum altında bir yapılanmaya gidilmesi tartışılmakta iken, bu ülkede bütün kurumların ortak bir şekilde çalışma yetisini kazanmış oldukları ve söz konusu timlerin polis teşkilatına bağlı olarak çalıştıkları gözlenmektedir. Aynı zamanda Kızılhaç’tan azami ölçüde yardım ve destek alınabildiğidir. Bu aşamada ülkemizde köklü bir kurum olan Kızılay’ın ise bir felaket durumunda bölgeye sadece insani

yardım göndermesinin yeterli olup olmadığı tartışılmalıdır. Kimliklendirme aşamasında da Kızılay'ın görev almasının çok yerinde olacağı ve ülkemiz DVI Timlerinin yapılandırılmasına ilişkin gerçekleştirilecek toplantılar esnasında Kızılay'ın da katılımcı olarak yer almasında çok büyük yarar mülahaza edilmektedir.

Keza Belçika DVI timlerinde görev alan/alacak kişilerin hangi uzmanlık alanlarında görevli oldukları herhangi bir farklılık arz etmeksizin genellikle gönüllülük ilkesine bağlı olarak çalıştıkları müşahede edilmektedir.

Aynı zamanda DVI Timlerinin yapılanmasında, merkezde mukim çok küçük bir azınlığın ise gerek eğitim ve gerekse lojistik ihtiyaçları değerlendirerek felaket bölgesine en hızlı şekilde ulaşımın sağlanmasında görev aldıkları gözlemlenmektedir

Avustralya DVI Timlerinde ise, yine aynı şekilde bir yapılanmaya gidildiği ve merkezde ki DVI Komutanının (Liderinin) tam yetki ile donatılarak, ilgili bütün birimleri sevk etmeye yetkili olduğu anlaşılmaktadır.

Ülkemiz için bir model olarak önerilen “Felaketlerde Kimlik Tespiti Timleri” yapılanmasında, merkezde her daim mukim durumda bulunan Çekirdek Kadro'nun her iki ülke organizasyonunda da bulunduğu ve personel sayısının ise minimal olduğu dikkat çekici bir unsurdur.

Ayrıca, her iki ülke DVI Timleri Liderinin (komutanının) Çekirdek Kadro'nun görevlerini üstlenmiş olduğu ve tarafımızca önerilmiş olan yapılanmada, Çekirdek Kadroya ilk ulaştırılması gereken haberin tim liderine kolluk kuvvetleri merkezlerince iletildiği gözlemlenmektedir. Bir diğer dikkat çekici unsur ise, iki ülkede de kimlik tanımlamanın kolluk kuvvetlerinin görevleri arasında yer aldığı ve DVI Timleri liderinin ise kolluk kuvvetleri görevlisi olduğudur.

Kimliklendirme operasyonlarının en önemlisi olduğu kabul edilen kimlik teşhisinin ise, Ölüm Öncesi ve Ölüm Sonrası bilgilerin karşılaştırmasını müteakip, Belçika DVI timlerinde, DVI timleri lideri, kimliklendirme birimi sorumlusu,

patolog ve adli odontologun katılımıyla oluşturulan “Kimliklendirme Komisyonu”nun kararı ile gerçekleştirildiği;

Avustralya örneğinde ise, ölüm öncesi ve sonrası bilgilerin karşılaştırmasını yapan ve genellikle kolluk kuvvetleri mensubu olan personel tarafından pozitif kimliklendirmeye ulaşılması halinde, adli tıp uzmanına dosyanın iletildiği ve her ikisinde olumlu görüşü çerçevesinde kimliklendirmenin gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır.

Bu veriler ise, her iki ülkede de bu tür operasyonları gerçekleştirmekle mükellef ve olmaz ise olmaz denilecek kurumların ortak çalışma olgusuna ulaştıkları söylenebilecektir.

Keza yine her iki ülkede de yapılan operasyonlar neticesi, görev almış personel için rehabilitasyon düşünülmüş ve gerekli psikolojik destek yanında, gerçekleştirilen operasyonlara ilişkin geri bildirim (debriefing) yapıldığı anlaşılmıştır.

4.3. KAM Havayollarına Ait Yolcu Uçağının Düşmesi Sonucu Türk Görevlilerce Yapılan Felaketlerde Kimlik Tespiti (DVI) Çalışmaları

Burada ülkemizde “Felaketlerde Kimlik Tespiti Timleri” (DVI Teams) kurulma aşamasında iken Afganistan’da 2005 yılında meydana gelen uçak kazası neticesinde Afganistan makamlarının taleplerine binaen gerekli kimliklendirmenin yapılması ve vatandaşlarımızın cesetlerinin teslim alınabilmesini teminen anılan ülkeye gönderilen DVI Timinin yapmış oldukları çalışmaların incelenmesinde fayda görülmektedir.

3 Şubat 2005 saat 15:40 sularında Afganistan KAM havayollarına ait Boeing 737 yolcu uçağı 96 yolcusu ve 8 mürettebatıyla Herat şehriden kalkışından bir süre sonra Kabil Uluslararası Havaalanına inişe geçtiği esnada radar görüntülerinden kaybolmuştur. Kabil çevresindeki kötü hava koşulları uçağın inişini riskli hale

getirdiğinden Kabil havaalanı uçağı Pakistan'ın Peşaver şehrine yönlendirmek istemiş, ancak pilotun yeterli yakıtı bulunmadığı gerekçesiyle inişe geçtiği sırada uçakla irtibat kesilmiştir.

5 Şubat 2005 günü 13.45 sıralarında ISAF komutasındaki helikopterlerin 2 gün süren arama-kurtarma çalışmaları neticesinde, uçağın enkazı Kabil'in 30 km güney doğusunda bulunan Chaperi dağının 3000 metre yüksekliğinde tespit edilmiştir. Uçağın enkazının tespit edildiği yerdeki yoğun kar yağışı nedeniyle 2 gün boyunca enkaz bölgesine ulaşılamamış olup, cesetlerin kısmen bozulmasına sebebiyet vermiştir.

Enkaza ulaşıldığından itibaren cesetlerin/ceset parçalarının toplanılmasına başlanılmış olup, zor iklim ve çevre koşulları ve mayınlı bölgeye enkazın yakın olması nedeniyle -tabii buna cesetleri ve delilleri toplayan personelin konuya ilişkin eğitiminin yetersiz olması da eklenebilir- hızlı bir şekilde çalışma yapılmış olduğu anlaşılmaktadır. Kazadan sonra anında müdahale edilemediği için cesetlerin vahşi hayvanlar tarafından parçalandığı da görevlilerimiz tarafından rapor edilmiştir.

Görevlilerimizin olay yerine intikalleri askeri bir uçakla 01 Mart 2005 tarihinde gerçekleştirilmiş olup, "Felaketlerde Kimlik Tespiti Timleri" (DVI) henüz kurulmakta iken neden bir ekip gönderdiğimiz sorusunun yanıtı ise 9 Türk vatandaşının bu kazada hayatını kaybetmesi olabileceği düşünülmektedir.

O tarihte DVI Timleri kurulamadığı için 2 Emniyet Görevlisi (kendileri Kosova'da Kayıp Kişiler ve Kriminal alanlarında çalışmışlar ve Emniyet Genel Müdürlüğü Kriminal Polis Laboratuvarları görevlileridir) ve 3 Biyolog (Kriminal Polis Laboratuvarları görevlileri) olmak üzere toplam 5 kişilik bir ekip görevlendirilmiştir.

Öncelikle burada 5 kişilik ekibin sayısının ve oluşumunun DVI Standartlarına uygunluğunu tartışmak gerekmektedir. Afganistan'da bir uçak kazası (felaket) olmuş ve ülkemiz kazadan yaklaşık 25 gün sonra bölgeye 5 kişilik bir ekip

gönderebilmiştir. Ekibin teşekkülü ise DVI Organizasyon Şeması göz önüne alındığında Öncü Birlik'e karşılık gelmektedir.

Görevlilerimiz arasında otopsi (PM) uygulamalarını gerçekleştirecek bir uzman bulunmamaktadır. Raporların incelenmesinden, ceset otopsilerinin Afganlı doktorlar tarafından görevlilerimiz nezaretinde yapıldığı anlaşılmaktadır. Söz konusu ekipte görev alan kişilerin kendi uzmanlık alanları yanında otopsi teknisyenliği görevini de yürüttükleri anlaşılmakta olup, bu görevlilerin bu yönde bir eğitim almadıkları, fakat kişisel tecrübe ve becerileri ışığında bunu gerçekleştirdikleri sonucu ortaya çıkmaktadır.

Burada ekibin teşekkülünün yetersiz olduğu anlaşılmakta olup, DVI ekiplerinin henüz kurulumunun tamamlanamamasının bu tür bir uygulamaya sebep olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Raporun incelenmesinden, Türk DVI Ekibinin bölgeye ulaşmalarından önce İtalyan DVI Ekibinin olay yerinde çalışmalarına 18 Şubat 2005 tarihinden itibaren devam etmekte oldukları anlaşılmaktadır.

Söz konusu timin, 02 Mart 2005 tarihinde kaza mahallinden 72 ceset torbasını askeri hastaneye getirdikleri, cesetlerden ve hayatını kaybeden Afganistan uyrukluların yakınlarından DNA örnekleri alarak İtalya'da incelenmek üzere gönderdikleri belirtilmektedir.

Türk DVI Ekibi bu bilgileri aldıktan sonra çalışmalarına başlamış, Türkiye'de olay yerine gitmeden önce yapılan Ante Mortem çalışmalar neticesi alınan veriler ışığında Türk olması muhtemel cesetlerden DNA örnekleri alınmıştır. Burada akla gelen soru, kısmen çözünmeye veya bozulmaya başlamış ceset grubundan Türk olması muhtemel 6 cesedin nasıl ayrılabilmiştir. Görevlilerimiz bu sorunun yanıtını raporlarında belirtmemişlerdir. Burada DVI Sisteminin çalışma esasları karşımıza çıkmakta olup, fiziki ve otopsi sonucu elde edilen bilgilerin, ölüm öncesi (Ante Mortem) bilgiler ile karşılaştırmalarının önemi daha iyi anlaşılmaktadır.

Ekip olay yerine intikal etmeden, kayıp (kurban) yakınlarından “Ölüm Öncesi” (AM) veriler derlemiştir. Bu veriler içerisinde kurbanların devamlı olarak üzerlerinde taşıdıkları kişisel eşyaların yanı sıra fiziki özellikleri ve dış durumlarına ilişkin bilgiler de bulunmaktadır. Türk DVI Ekibi Afganlı doktorlar ve İtalyan DVI Timince hazırlanan otopsi raporları ile beraberlerindeki Ante Mortem verileri karşılaştırmışlar ve bu veriler ışığında 6 adet cesedi tekrar incelemeye almışlardır. Buraya kadar belki de ekibimizin teşekkülünde bir sorun görülmemekte olup, Afganlı doktorlar tarafından yapılan otopsinin yeterli olduğu düşünülebilir. Fakat bu tür bir ekipte otopsi (PM) incelemesini gerçekleştirebilecek uzmanların olmasının gerekliliği ise hiçbir şekilde yadsınamaz.

Söz konusu 6 cesetten alınan DNA örnekleri 10 Mart 2005 tarihinde Türk DVI Ekibinden 2 uzman ile Türkiye'ye gönderilmiş ve yapılan analizler neticesinde kayıp-kurban 6 vatandaşımızın kimliklendirmesi doğrulanmıştır. Buraya kadar ekibimizin başarısı aşıkardır. Yukarıda bahsedildiği gibi ekip 5 kişiden müteşekkil iken bunlardan 2'si Türkiye'ye dönmüştür. Akla ivedilikle yerlerini almak üzere uzmanların gönderilip gönderilmediği sorusu gelmekte olup, cevabı ise DVI Standartlarına aykırı olarak gönderilmediğidir. DVI Sisteminde esas olan konu ekip bütünlüğünün korunmasıdır. Maalesef bu görevde, her ne kadar baştan beri ekip yetersiz ise de, eldeki ekibin sayısının düşürülmesi geriye kalan diğer görevlileri ve görevi olumsuz yönde etkilemiştir.

Diğer görevliler 12 Mart 2005 tarihinde kaza mahallinden getirilen diğer 35 adet cesedi incelemeye devam etmişler ve bunlardan doku örnekleri alarak 17 Mart 2005 tarihinde yola çıkışlarından 17 gün sonra yurda dönmüşlerdir. Uluslararası standartlarda görev süresinin 2 hafta (14 gün) olarak sınırlandırılması esas olmakla beraber, DVI Timlerinin görevlerini bitirmelerini müteakip kendilerine sosyal ve psikolojik boyutta yardım edilmesi gerekliliği vurgulanmasına rağmen görevlilerimizin raporunda bu tür bir yardım gördüklerine ilişkin herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

Daha sonra gerek İtalyan ve gerekse Türk Kriminal Laboratuvarlarında yapılan DNA karşılaştırmaları neticesinde, kayıp-kurban olan 9 Türk vatandaşının kimliklendirmelerinin doğruluğu kanıtlanmış ve cesetler yakınlarına teslim edilmiştir.

4.4. Genel Değerlendirme

Ülkemiz de her ne kadar “Felaketlerde Kimlik Tespiti Timleri” (DVI) henüz oluşturulamamış olsa da bu birimin kurulabilmesi ve çalışmalarına bir an önce başlayabilmesini teminen gerekli adımlar hızlı bir şekilde atılmaktadır. Bütün kurumlar kendi uzmanlık alanları içerisinde gerekli düzenlemeleri yapmakta ve bu sistemin ivedilikle yerleşmesi için özverili bir şekilde çalışmaktadırlar.

Türkiye içerisinde oluşabilecek bir felaket sonrası kimliklendirme çalışmalarında zaman zaman aksaklıklar gözlemlenmekte olup, küreselleşen dünyada gerek diğer ülkelere yardım ve gerekse vatandaşlarımızdan başka bir ülkede herhangi bir felaket neticesi hayatını kaybetmişlerin doğru kimliklendirmelerinin yapılarak, vatan topraklarına getirilmesi aşamasında ki eksikliklerimizin ivedilikle giderilmesi gerekliliği ise yadsınamaz bir gerçektir.

Felaketlerin önlenmesinin DVI Sisteminin yükümlülüğü olmadığı fakat doğru ve hızlı bir şekilde kimliklendirmenin gerçekleştirilememesi durumunda felaketin yaralarının sarılmasında karşılaşılabilecek güçlüklerin çok büyük olacağı değerlendirilmektedir.

Tez çalışmamızın başından beri vurgulandığı üzere, söz konusu timlerin ilgili bütün kurum temsilcilerinin katılımıyla oluşturulması gerekmekte olup, beyan edilen kurumlardan birinin bu sistemde var olmaması ise düşünülemez.

Fakat bunun yanında, ülkemizde kimliklendirmeye ilişkin akademik anlamdaki çalışmaların üniversitelerde gerçekleştirilmesi ve üniversiteler adli tıp anabilim dallarında ise kimliklendirme çalışmalarında daha önceden görev

almış/alabilecek birçok değerli bilim adamının varolduğu ve bu sistemde görev alabilmelerini teminen davet edilmelerinin ise gerekli olduğu düşünölmektedir.

Bu kapsamda, kurulumunu henüz tamamlayamayan fakat çok olumlu gelişmeler gösteren bu sistemin gerçekleştirilecek bütün toplantılarında ilgili kurumların yanında Kızılay ve üniversitelerinde katılımcı olmasında büyük fayda mülahaza edilmektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Dünyamız teknolojik anlamda her geçen gün gelişmekte ve dolayısıyla insanların dolaşımı daha da rahat bir hale gelmektedir. Bunun doğal bir sonucu olarak ulaşım araçlarında meydana gelen kazalarda da belli bir oranda artış gözlemlenmektedir. Doğal kaynaklı felaketler ise her geçen gün kendilerini göstermekte ve büyük zararlara yol açmaktadırlar. Tüm bu gelişmeler neticesinde gerek insan faaliyetlerine bağlı olarak ve gerekse doğal hadiselerle bağlı olarak birçok insan hayatını kaybetmekte ve toplu ölümlerin vukuu bulunduğu anlaşılmıştır.

Bu tür felaketlerde yaralarının sarılması ne kadar güç ise, bu felaketlerden ötürü hayatını kaybedenlerin kimliklendirilmesi de o derecede güç olmaktadır. Buna karşılık kurbanların kimliklendirilmesinin doğru ve hızlı bir şekilde yapılması hem etik ve yasal hem de insani amaçlara hizmet etmesinden dolayı bir zorunluluktur. Bu çerçevede değerlendirildiğinde, Felaketlerde Kimlik Tespiti Sisteminin (DVI) gerekliliği ve önemi yadsınamaz.

Ülkemizde DVI Sistemi henüz kurulma aşamasında olup, önceki sayfalarda da değinildiği üzere, tam bir organizasyon haline gelememiştir. Bu konuda atılmış adımlar olmasına rağmen bu girişimler henüz bir sonuç vermemiştir. Yaşanan yetki ve kavram kargaşası problemin en can alıcı noktalarından birini oluşturmaktadır.

Kimliklendirme çalışmalarını gerçekleştiren ilgili bütün kurumlar, DVI Timlerinin kendi uhdelerinde yapılanmasının gerekliliğini vurgulamakta ve bu yönde görüş beyanında bulunmaktadırlar. Tezimin ana amacı, bu soruna bir öneri getirmek ve DVI Timlerinin hangi kurum/kuruluş altında görevlerini ifa etmelerinin gerekliliğini açıklığa kavuşturmadır.

Daha önce de vurgulandığı gibi gerek ülkemiz coğrafyasının büyüklüğü ve lojistik ihtiyaçlar ve gerekse bu konuda istihdam edilebilecek personel sayısı bakımından söz konusu DVI Timlerinin İçişleri Bakanlığı'nın altında kurulmasının uygun olacağı dile getirilmiştir.

Çalışmamızda yapılan değerlendirmeler sonucunda, DVI Timlerinin İçişleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcılığına direkt bağlı olarak Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı, Üniversiteler, Adli Tıp Kurumu Başkanlığı ve Sivil Savunma Uzmanlığı Teşkilatı temsilcilerinden oluşturulması görüşü ana eğilim olarak ortaya çıkmıştır.

Oluşturulacak bu birimin direkt olarak ülkemiz idari yapılanmasında kolluk kuvvetleri ve iller idaresi birimleri ile aynı çatı altında olması ise anında müdahale için çok yararlı olacaktır. Burada akla gelen soru, ortaya çıkacak felaketin adli boyutunun da olabileceği ve bu durumda ne yapılacağıdır. Bu noktada ülkemizdeki kanuni yapılanma devreye girerek gerek kolluk kuvvetleri ve Cumhuriyet Savcılarının ve gerek Adli Tıp Kurumu'nun görev ve sorumluluklarını düzenlemektedir.

Yukarıda belirtilen bu temsilciler “Çekirdek Kadro” olarak adlandırılacak yapıyı oluşturacaklardır. Çekirdek kadronun temel işlevi, bir felaket durumunda bölgeye ilk olarak gidecek ekiplerin belirlenmesi, gerekli eğitim ve lojistik ihtiyaçların tespiti ve operasyonların yönetilmesi olmalıdır. Bu kadro aynı zamanda bir felaket durumunda “Soruşturma Sorumlusu”na bağlı olarak çalışmalı ve “Kimlik Tespit Çalışmaları Sorumlusu” olarak nitelendirilmelidirler.

Yaptığımız değerlendirmeler DVI Timlerinde dört ana birimin bulunması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bunlar İnterpol tarafından üye ülkeler için önerilen DVI Organizasyonu oluşumu mesnet alınarak önerilmektedir.

Bu birimler; Ceset Tespit Birimi, Morg Birimi, Ölüm Öncesi Bilgileri Toplama Birimi ve Kimlik Tanımlama Birimi olarak belirlenebilir. Söz konusu bu birimler “Kimlik Tespiti Çalışmaları Sorumlusu”nun nezaretinde çalışmalıdır. Bu birimlerde çalışacak kişilerin öncelikle DVI Sistemi Temel Eğitimi almış ve kendi alanlarında uzman kişiler olması gereklidir.

Gönüllülük ilkesini düstur edinecek bu kişilerin uzmanlık alanları, adli tıp uzmanları, odontolog ve patologlar, kolluk kuvvetleri mensuplarından olay yeri incelemeleri ve mülakat teknikleri kurslarını almış olanlar ile arama – kurtarma eğitimini tamamlamış sivil savunma uzmanları olarak belirlenmesi başattır. Aynı zamanda, kurban yakınlarına gerekli ilk yardım hizmetlerini verebilecek doktorlar veya ilk yardım eğitimini almış personel ile psikologlar görevliler profilini oluşturacaktır.

Felaketlerde kimlik tespitini gerçekleştirebilmek sistemli ve organize bir çalışmanın ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır. Görev alan/alacak bütün kurumlar koordineli olarak çalışmalılardır.

ÖZET

Facia Kurbanları Kimliklendirilmesinde Karşılaşılan Sorunlar ve Uluslararası İşbirliği

Günümüzde insanların seyahatleri ve yer değiştirmeleri son derece artmıştır. Bu artışa paralel olarak uçak ve hızlı tren kazalarında da artışlar meydana gelmektedir. Öte yandan doğal olaylar neticesinde pek çok insan hayatını kaybetmektedir. Bunlara bir de artan terör olayları eklendiğinde, toplu ölümlerin çok ciddi boyutlara ulaştığı gözlenmektedir. Bu tür felaketlere maruz kalan insanların kimliklerinin tespiti son derece önemli bir konudur. Pek çok ülkede bu tür felaketlerde harekete geçebilecek timler oluşturulmuştur. Ancak adına “Felaketlerde Kimlik Tespiti Timleri” denilen bu tür ekipler ne yazık ki ülkemizde halen oluşturulamamıştır.

Tezin amacı, Türkiye’de henüz oluşturulamamış olan bu timlerinin nasıl oluşturulacağı, ne tür bir organizasyon yapısına sahip olacağı ve nasıl çalışacağı konusunda bir model önermektir. Bu çerçevede diğer ülkelerin timleri ve İnterpol’ün üye ülkeler için önerdiği “Felaketlerde Kimlik Tespiti Timleri” yapılanmaları incelenmiş ve gerekli literatür çalışmaları yapılmıştır. Ayrıca toplu ölüm ve büyük çaplı kazalara ilişkin diğer ülkelerin yaptığı çalışmalar ve ülkemiz hukuki sistemi araştırılarak Türkiye’ye yönelik bir model önerilmiştir.

Türkiye için önerilen modelde Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı, Üniversite, Adli Tıp Kurumu Başkanlığı ve Sivil Savunma Uzmanlığı teşkilatından uzmanların, İçişleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcılığına bağlı bir şekilde Felaketlerde Kimlik Tespiti birimini oluşturmaları -ki bu “Çekirdek Kadro”yu tesis edecektir- yer almaktadır.

Gerçekleştirilecek kimliklendirme operasyonlarında ise bu Çekirdek Kadro üyelerinden “Kimlik Tespiti Çalışmaları Sorumlusu”nun görevlendirilmesi ve altında dört alt birimin yer alması öngörülmektedir. Bunlar Ceset Tespit Birimi, Morg Birimi, Ölüm Öncesi Bilgileri Derleme Birimi ve Kimlik Tespit Birimidir.

Anahtar Kelimeler: Adli Kimlik, Biyolojik Kalıntılar, Felaketlerde Kimlik Tespiti, Kimliklendirme, Şahsi Eşyalar

SUMMARY

Problems About Disaster Victim Identification and International Cooperation

In our contemporary world, people travel and change place a lot. In parallel with that increase, the numbers of plane and fast train accidents have ascended. On the other hand, many people lose their lives because of various natural reasons. Considering the climbing terrorist events in addition to those causes, it can be concluded that massive deaths have come to a great number. Identification of the identities of those victims is a very important subject. In many countries, teams have been formed to interfere with these kind of events. Unfortunately that kind of a team, called “Disaster Victim Identification”, has not been formed in our country yet.

The purpose of this thesis is to offer a model on how to form those teams which not yet been formed in Turkey, how the organization structure of those teams will be and how they will work. In this context, DVI teams of other countries and Interpol were examined and necessary literature study was accomplished. In addition to that, the studies of other countries on massive deaths and big accidents and legislation of Turkey were studied to offer a model for Turkey.

The model offered for Turkey is; experts from Turkish National Police, General Command of Gendarmerie, University, The Council of Forensic Medicine and General Directorate of Civil Defence form the unit of Disaster Victim Identification under the responsibility of Deputy Undersecretary of Ministry of Interior, which will be the crack unit.

In the operations of identification, “Responsible Head of the Identification Studies” is foreseen to be elected among the members of that crack unit and four sub units to be formed, which are; Corpse Identification Unit, Morgue Unit, Compile Pre-Death Data Unit and Identification of Identity Unit.

Key Words: Forensic Identification, Biological Evidences, Disaster Victim Identification (DVI), Identification, Personal Belongings

KAYNAKLAR

- AKSİYON (2006) Kimliğiniz dışınızda saklı [Electronic Journal], 587: 03.2006. Erişim: [http://www.aksiyon.com.tr/]. Erişim tarihi: 23 Haziran 2007
- BİLGE, Y., Adli Bilimler Sözlüğü, Palme Yayıncılık, Ankara, 2002.
- BİLGE, Y., Adli Bilimlere Ait Kaynaklar Özet Kitabı, Palme Yayıncılık, Ankara, 2003
- BİLGE, Y., Adli Tıp, Üçbilek Matbaası, Ankara, 2005
- ÇETİN, M. CEM, Afganistan Görev Dönüş Raporu, 2005-EGM
- ÇÖLOĞLU, S., Adli Olaylarda Kimlik Belirlemesi, Bölüm 4, *Adli Tıp Cilt I*, SOYSAL, Z., ÇAKALIR, C., İ.Ü.Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Yayınları, İstanbul-1999.
- DOĞAN, Y., TUĞ, A., HANCI, H. Kriminoloji Kriminolistik Değildir, Ankara Barosu Dergisi, Sayı:2002/2 , 175-182., Erişim: [http : // www. medicine. ankara. Edu . tr / internal_medical/forensic_medicine/kriminolistik.html]. Erişim tarihi: 15 Haziran 2007.
- DİNLER, V., ŞAHİN, Ş., BAYDAR, L., Afet Kurbanlarının Yer Tespiti ve Kimliklendirme. Erişim: [http://www.journalagent.com/]. Erişim tarihi: 23 Haziran 2007.
- DE WINNE, J., The Philosophy of DVI on an International Level and The Role Of Interpol, Erişim : [http://members.tripod.com/~OurHuts/dvi2000/dviabstract.html]. Erişim tarihi: 23 Haziran 2007.
- DVI Team CH, Disaster Victim Identification Switzerland. Erişim: [www.dvi.ch]. Erişim tarihi: 23 Haziran 2007.
- Disaster Victim Identification Team Federale Politie. Erişim: [http://www.belgian-patches.be/DVI_NL.htm]. Erişim tarihi: 23 Haziran 2007.
- EGM, Olay Yeri İnceleme Teknikleri Temel Eğitim Kitabı, Kriminal Polis laboratuvarları Dairesi Başkanlığı Yayını 10:2006
- EGM, İlk Ekibin Görev ve Sorumlulukları, Kriminal Polis laboratuvarları Dairesi Başkanlığı Yayını, Ankara, Nisan 2006
- EGM, Felaket Kurbanlarının Kimliklendirilmesi, kurs ders notu, Polisin Adli Kapasitesinin Güçlendirilmesi (Twinning Projesi), 2005
- EGE, B., AKTAŞ, Ö., Dişlerin İncelenmesinin Adli Yönden Önemi, Diş Hekimleri Öğrencileri İçin Ders Notları, Ege Üniv.Tıp Fak. Adli Tıp Anabilim Dalı, 1999
- FOCUS, Kimliksiz Ölüler [Electronic Journal], Erişim:[http://www.focusdergisi.com.tr/bilim/00492/]. Erişim tarihi: 23 Haziran 2007

- G LAU, WF TAN, PH TAN, After The Indian Ocean Tsunami : Singapore's Contribution To The International Disaster Victim Identification Effort in Thailand, Ann Acad Med Singapore, 2005. Erişim: [http://annals.edu.sg/pdf/34VolNo5200507/V34N5p341.pdf]. Erişim tarihi: 23 Haziran 2007
- GÜLER, Ç., ÇOBANOĞLU, Z., Afetler, Sağlık Bakanlığı, Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Çevre Sağlığı Temel Kaynak Dizisi No: 33, Ankara-1994
- HANCI, H., Felaket Kurbanlarının Kimliklendirilmesi (DVI) Türkiye Çalışmaları I., Türkiye Klinikleri s:168, 2004
- HASHIMOTO, M., The Cultural Aspect In The Identification of Disaster Victims Erişim: [http://members.tripod.com/~OurHuts/dvi2000/dviabstract.html]. Erişim tarihi: 23 Haziran 2007
- ICRC, Interpol Standing Committee on Disaster Victim Identification. Erişim: [www.icrc.org]. Erişim tarihi: 23 Haziran 2007
- İTERPOL, Disaster Victim Identification Guide. Erişim: [www.interpol.int/Public/DisasterVictim/guide/]. Erişim tarihi: 23 Haziran 2007
- INTERPOL Disaster Victim Identification Regional Meeting. Erişim: [http://members.tripod.com/~OurHuts/dvi2000/dviabstract.html]. Erişim tarihi : 23 Haziran 2007
- KATIRCI, N., Felaket Kurbanlarını Kimliklendirme Kullanılan Güvenilir Kimliklendirme Yöntemleri. Erişim: [http://www.jandarma.tsk.mil.tr/kriminal/]. Erişim tarihi: 18 Haziran 2007
- KAYGUSUZ, Z., Kimlik Tespit ve Kimlik Bildirme İşlemleri. Erişim: [http://www.cagipolisi.com.tr/]. Erişim tarihi: 16 Haziran 2007
- KOÇ, S., Keşif, Bölüm 6, *Adli Tıp Cilt I*, SOYSAL, Z., ÇAKALIR, C., İ.Ü.Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Yayınları, İstanbul-1999
- LAIN, R., GRIFITHS C.,M N HILTON, J., Forensic dental and medical response to the Bali Bombing, MJA 2003; 179 (7): 362-365
- MARTIN-DE LAS HERAS S, VALENZUELA A, VİLLANUEVA E, MARQUES T, EXPOSITO N, BOHOYO JM, Methods For Identification of 28 Burn Victims Following a 1996 Bus Accident In Spain, 1999 Mar;44(2):428-31.
- PERRIER, M., BOLLMANN, M., GİROD, A., MANGİN, P., Swiss DVI At The Tsunami Disaster: Expect The Unexpected, Forensic Science International, Volume 59, Pages S30-S32
- TAVİLOĞLU, K., İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri, Kitle Yaralanmaları ve Afet Hekimliği Sempozyumu, 9-10 Mart 2000, İstanbul, s. 45-52
- TSOKOS, M., LESSİG, R., GRUNDMANN, C., BENTHAUS, S. and PESCHEL, O., Experiences in Tsunami Victim Identification, International Journal of Legal Medicine, Springer Berlin /Heidelberg, August 25, 2005, p.: 185-187

TUNALI, İ., Adli Tıp, Seçkin, Ankara 2001

TUĞ, A., ALAKOÇ, Y., ÇETİN, M., HANCI, H., Adli Bilimler Dergisi, Afet Kurbanlarında Kimlik Tespiti, Cilt :1 Sayı: 2. Erişim : [http://www.adlibilimler.info]. Erişim tarihi: 16 Haziran 2007

TUĞ, A., ALAKOÇ, Y., ÇETİN, M., HANCI, H., YAŞAR, F., Felaket Kurbanlarının Kimliklendirilmesi.Erişim:[www.medicine.ankara.edu.tr/internal_medical/forensic_medicine/dvi.html]. Erişim tarihi: 23 Haziran 2007

ZEYFEOĞLU, Y., HANCI, H., İnsanlarda Kimlik Tespiti, 10:375. Erişim: [http://www. ttb.org.tr/STED/sted1001/kimlik.pdf/]. Erişim tarihi: 23 Haziran 2007

ÖZGEÇMİŞ

I. Bireysel Bilgiler

Adı : Murat
 Soyadı : IŞIK
 Doğum Yeri ve Tarihi : Sarıkaya - 1974
 Uyuşuğu : TC
 Medeni Hali : Evli
 Askerlik Durumu : Tecilli
 İletişim adresi ve telefonu : EGM Dışilişkiler Dairesi Başkanlığı S-Blok
 Kat 10 Dikmen/ANKARA
 Tel : (312) 412 31 55

II. Eğitimi

1992-1996 Polis Akademisi
 1988-1992 Ankara Polis Koleji
 Yabancı Dili : İngilizce

III. Unvanları

06/1996 Komiser Yardımcısı
 06/2000 Komiser
 06/2004 Başkomiser
 06/2007 Emniyet Amiri

IV. Mesleki Deneyimleri

06/2005- EGM Dışilişkiler Dairesi Başkanlığı Uluslar
 arası Polis İşbirliği Şubesi Ortadoğu Büro Amiri
 06/2005-06/2004 Birleşmiş Milletler Liberya Barış Gücü Türk
 Polis Görev Gücü
 06/2004-09/2002 EGM Dışilişkiler Dairesi Başkanlığı Avrupa,
 Balkanlar ve Orta Doğu Şubesi Bürolar Amiri
 09/2002-08/2001 Birleşmiş Milletler Kosova Barış Gücü Türk
 Polis Görev Gücü
 08/2001-06/1996 EGM Dışilişkiler Dairesi Başkanlığı

*Mesleki kariyeri içerisinde bir çok kez diğer ülkeler ile gerçekleştirilen Ortak Komisyon Toplantılarına katılmış ve Türkiye'yi temsilen yurtdışı görevlerde bulunmuştur.